

RESUM

L'objectiu principal és demostrar que una imatge no té per què estar elaborada necessàriament amb fusta, ja que al llarg dels anys s'han utilitzat materials varis per a la creació d'imatges tant cristianes com costumistes. Alguns materials utilitzats com a definitius per a l'elaboració d'una obra són: el fang, la pedra, l'argila i inclús l'escaiola.

És per aquest motiu que qualsevol imatge, encara que no s'haja elaborat amb fusta, pot tindre el mateix valor i ser objecte de la mateixa devoció.

La imatge que estudiem, «Sant Llorenç», és una imatge realitzada en el s. XX, per l'empresa Arte Cristiano d'Olot (Girona).

Després de diversos estudis i investigacions realitzades, podem datar l'obra aproximadament en la dècada dels anys 30, encara que podria ser que l'obra estigués ja feta i guardada en el magatzem 10 anys abans, ja que, per aquells temps (la Guerra Civil), Espanya corria un període d'escassetat i aquesta imatge està massa ben elaborada poder pensar que estigués elaborada durant aquest temps de decadència.

És per açò que plantege la hipòtesi que l'obra estigués elaborada uns anys abans de ser encomanada. La qualitat de la imatge, la policromia original, el tractament dels esgrafats i del burinat, ens diuen que ha estat elaborada per un escultor que realitzava molt bé la seua feina, i no crec que precisament durant la Guerra Civil dedicaren tant de temps a l'elaboració d'una imatge, ja que la majoria dels municipis perderen moltes obres d'art en aquella dècada i Arte Cristiano rebia moltíssimes comandes, perquè la gent neces-

sitava omplir el buit del Sant que havien perdut amb una nova imatge del mateix sant.

I açò és el que va ocórrer en aquesta xicoteta població de la Safor, Vilallonga.

Sabem que abans de l'existència d'aquesta, al poble de Vilallonga ja hi havia anys enrere una altra imatge de Sant Llorenç (no sabem exactament de quin material estava feta, ni tan sols l'antiguitat de l'obra), que fou destruïda durant la Guerra Civil i que possiblement fou rescatada de l'antiga capella del barri de Buixerques, és per açò que, hipotèticament parlant, podem dir la nova imatge fou comprada per substituir l'anterior.

Es tracta d'una peça realitzada amb un material anomenat cartó fusta, és una recepta pròpia de l'empresa Arte Cristiano, i patentada al poc de temps de l'obertura del taller.

La imatge es presenta dreta, i porta amb ella dos atributs propis del martiri de Sant Llorenç, com són la palma i les graelles. Com que després del seu martiri va ser nomenat sant, també porta una aurèola amb fulles de llorer, com a símbol de triomf, de victòria front al martiri.

ÍNDEX

1. Introducció	5
2. Objectius	9
3. Antecedents	11
4. Pla de treball	13
5. Desenvolupament del treball	15
5.1. Iconografia de Sant Llorenç	15
5.2. Història d'Olot	19
5.3. Elaboració dels Sants	22
5.4 Aproximació històrica de la ubicació actual	25
5.5. Estat de conservació	28
– Suport	28
– Preparació	28
– Pel·lícula pictòrica	29
– Croquis patologies	31
5.6. Fitxa tècnica	32
5.7. Aspectes a considerar	33
5.8. Intervencions anteriors	36
6. Resultats	39
7. Conclusions	51
8. Bibliografia	53
Agraïments	58
Annex	60
Índex de figures	77

1. INTRODUCCIÓ

El concepte de *devoció* serà un dels temes a tractar al llarg de tot el treball, ja que envolta tot el que anem a analitzar sobre un sant, en concret Sant Llorenç, el patró de barri de Cais de Vilallonga.

Vilallonga està formada per la unió de tres antics llocs anomenats la Font, Cais i l'Alcudia. Abans de la cristianització, però, hi havia diversos pobles que cal anomenar: Reconc, Almàssita, Buixerques, Ràfol, Reconxent, Simat, Cais, la Font i l'Alcudia.

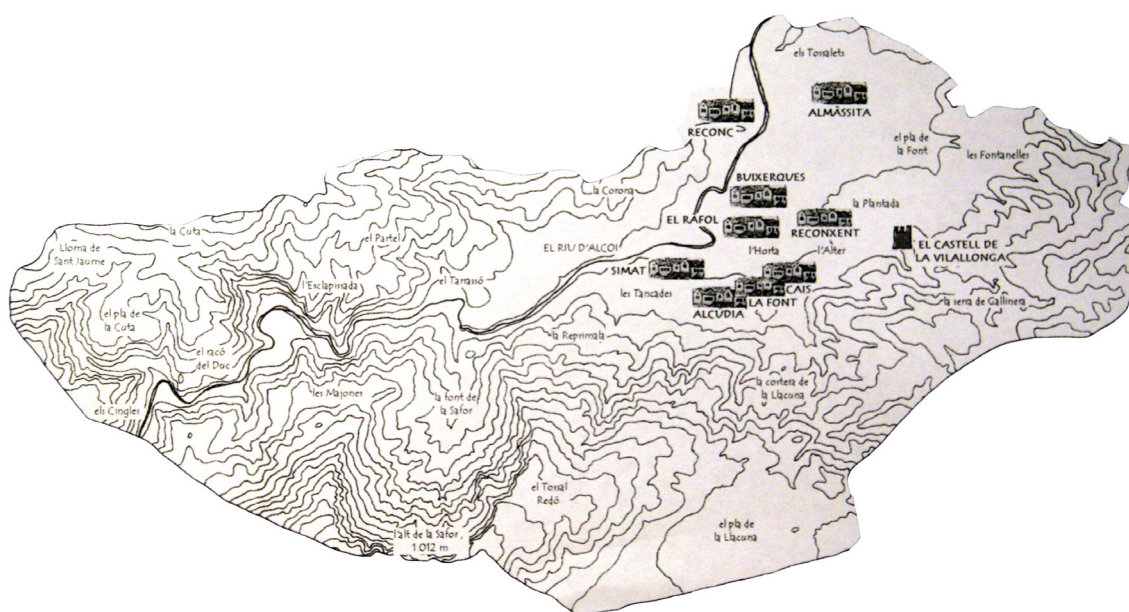

Fig. 1. Les alqueries islàmiques de la vall de Villalonga de la Safor (s. XIII)

El terme *devoció* ha variat de significat al llarg dels segles, depenent de la ideologia o les modes de la societat.

En el cas de la llatinitat clàssica, l'actitud era de consagració, oblació i sacrifici. D'altra forma, en el cas de la literatura cristiana antiga, el terme devoció es compara amb el culte i servei diví, mentre que en l'ús litúrgic primitiu indica un acte de culte o bé, una actitud d'oblació respecte al culte diví.

Finalment aquest terme es podrà utilitzar com a sinònim d'espiritualitat.

En el cas a tractar, la devoció a Sant Llorenç a Vilallonga es remunta a un antic nucli de

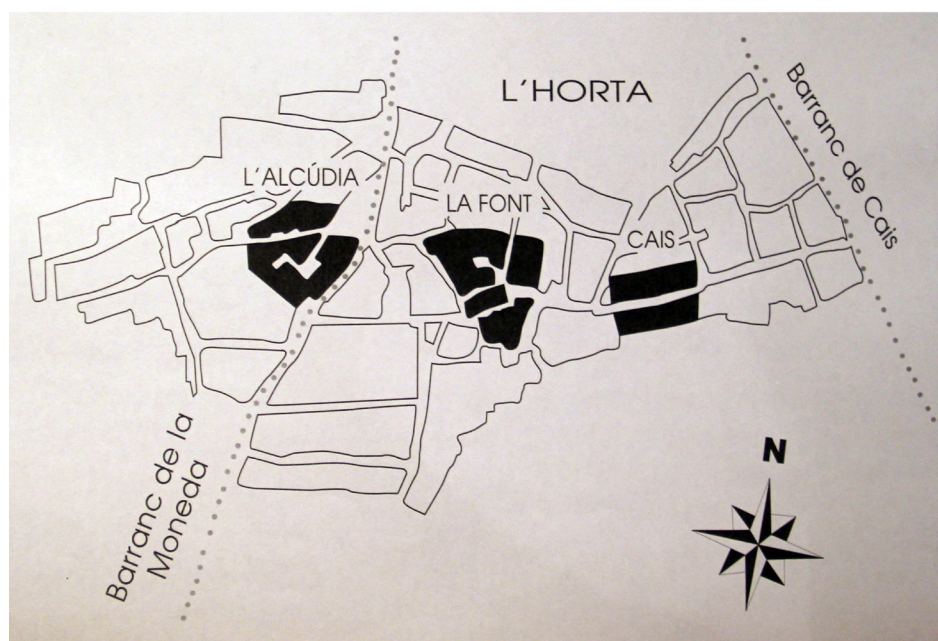

Fig. 2. Vista general barris de Vilallonga

població conegut actualment com a barri de Cais.

Sant Llorenç, diaca del segle III, és un dels primers màrtirs de l'església. Segons les cròniques del seu martiri va ser torturat cruelment, cremat al foc en unes graelles.

A la Comunitat Valenciana hi ha diverses esglésies dedicades a Sant Llorenç (a Alberic, Bèlgida, Benirredrà, Massalfassar i al barri de Benimaclet de València). A Cullera també celebren la festivitat litúrgica del seu patró amb una missa i una processó. Al finalitzar el dia, Sant Llorenç torna a la seua capella.

A Vilallonga, les celebracions en honor a Sant Llorenç comportaran també una missa i una processó amb la imatge del sant.

En aquest moment, ens centrarem un poc en aquest municipi (Vilallonga), que té el seu origen en l'agrupació de diverses alqueries musulmanes: una d'elles, com hem dit abans, Cais.

Totes juntes formaven una vila llarga, a la qual, a partir de la conquesta cristiana se li va adjudicar el nom actual, Vilallonga.

En el barri de Cais, en el carrer Sant Llorenç trobem una xicoteta capelleta, situada al final d'aquest mateix carrer, aquesta originàriament de majors dimensions, estava adossada a una casa que va ser retallada per a poder ampliar el carrer, quedant una fornícula amb una porta tancada, i culminat per un frontó amb teules, i una xicoteta campaneta, que sona tots els anys el dia de la seua festivitat.

La imatge està situada a l'interior, ofrenada amb creus i rams de flors.

2. OBJECTIUS

- Els objectius d'aquesta tesina són, sobretot, intentar fer veure que la importància d'un original, model, escultura, còpia o rèplica, no radica en el material de què està fet, ni tan sols de quina època pogués ser. Una obra d'art no naix amb uns valors, els valors dels que disposa al llarg del temps no sorgeixen perquè sí, sinó per la devoció que se li té dintre d'una societat, una població o un barri.

La importància no és l'obra en si, ni tan sols si està més elaborada o menys, i inclús si és un original o una còpia. La devoció d'una societat va més enllà.

Els valors aplicats a una obra d'art van molt vinculats en certa manera a la devoció.

Una altra cosa, i no menys important, són els valors, ja que no podem decidir sobre l'obra, perquè nosaltres segurament no aplicarem els mateixos valors a una imatge que la persona o grup de persones que volen conservar-la. Cada imatge té la seua identitat, i aquesta qüestió és la base per a conservar i restaurar amb respecte la unitat potencial de l'obra.

- També he intentat fer entendre el desenvolupament històric tant de l'elaboració de la pròpia imatge com del seu estat de conservació. D'aquesta manera hem pogut analitzar com es comporten els materials i tècniques utilitzats tant per a l'elaboració de la imatge com per a als tractaments d'intervenció posteriors.
- Aquesta investigació m'ha permès aprendre a discernir la nomenclatura que han rebut els diversos processos restauratius o reparatius al llarg de l'història de la

imatge, tenint en compte els materials i tècniques emprades per a poder entendre el per què de la restauració o reparació.

- En aquest cas sabem en concret qui va realitzar aquestes intervencions, Ángeles «la roja», i sabem els tractaments realitzats sobre la imatge. Segons ella, no es va atrevir a repintar-la, simplement li va fer una bona neteja, ja que la imatge estava molt obscura.

Aquesta intervenció va ser realitzada en l'any 1991, amb el motiu de la festivitat del Sant. L'objectiu, en aquest cas, ha sigut intentar posar-li data a les intervencions realitzades sobre la peça. Una d'aquestes intervencions s'ha pogut identificar (en el 1991), però la intervenció anterior a aquesta no s'ha pogut identificar.

3. ANTECEDENTS

Després de les investigacions realitzades, hem esbrinat que abans d'haver-hi un Sant Llorenç de l'empresa Arte Cristiano n'hi havia un altre que possiblement fou rescatat de la capella de Buixerques (que havia sigut el poble més important de la vall, amb església i cementiri propi), que estava dedicada a aquest Sant. Hi ha constància de l'existència d'un llenç de propietat privada molt antic de Sant Llorenç (s. XVIII), però l'escena apareix mutilada, així que possiblement aquesta es va rescatar també. Podriem dir que possiblement fóra el retaule major, que estava ubicat en

Fig. 3. Fotografia general del llenç de Sant Llorenç

l'antiga capella del barri de Buixerques.

A finals del segle XIX, Buixerques es va quedar sense habitants.

D'aquesta escultura més antiga, realment no hi ha informació alguna, sols pocs records de veïns i veïnes de quan eren molt petits.

També han comentat que portaren l'escultura de Sant Llorenç antiga(suposadament la imatge de Buixerques)al carrer Sant Llorenç per anomenar-se d'aquesta manera.

L'enquesta realitzada als veïns sobre Sant Llorenç, ha resultat molt satisfactòria en aquets aspecte.

La tradició oral comenta pel barri de Cais, que es van portar al Sant enganyant als veïns, i quan menys es donaren compte, el trencaren en el carrer Sant Llorenç en la mateixa vorera d'una casa veïna.

En aquell moment, es posaren a buscar un Sant Llorenç nou, per què creien que era necessari viure amb la imatge del seu patró. Així que contactaren amb l'empresa de «*Arte Cristiano*», i demanaren el Sant desitjat.

Segons una varies veïnes del poble, asseguren que en aquell moment totes les famílies del barri de Cais arplegaren diners per poder-lo pagar.

Però aquest Sant no va arribar per a la seua festivitat, ja que degut a una confusió de l'empresa arribà a un altre poble (Villaluenga, Toledo). Aquell any, 1936, just després de la Guerra Civil, no celebraren la seua festivitat perquè no estava la figura de la imatge.¹

1. Rocher Tarrasó, Salvador, dins «Villalonga al pie de la Safor», *Revista Festes d'Agost 91*, Vilallonga.

4. PLA DE TREBALL

- Per tal de cercar la major informació possible, varem acudir principalment a l'arxiu parroquial de Vilallonga, però de moment ha estat impossible localitzar l'inventari de les obres artístiques.

A més aquest municipi va perdre la major part de la seua documentació a la Guerra Civil, ja que l'església va ser cremada durant aquesta etapa.

- Hem deixaren extraure la imatge del seu lloc original i la prer poder estudiar-la de forma exhaustiva en un taller privat. Així podrem realitzarem fotografies inicials de la imatge, i d'aquesta forma observar la seua policromia, les seues tècniques, així com les seues patologies.

Després de visualitzar bé la imatge, realitzarem fotografies ultraviolades per poder observar la totalitat de la intervenció.

- També intentar extraure diverses mostres de la peça fragmentada per a realitzar analítiques dels estrats de pel·lícula pictòrica i suport, ja que hi ha xicotets despreniments en aquest.
- Intentar realitzar radiografies a Sant Llorenç per intentar entendre com està elaborada. Com no he pogut cercar en cap lloc una imatge d'aquestes característiques, crec que seria interessant traure a la llum radiografies d'aquest tipus d'escultura.
- El que més pot servir és la tradició oral i els records dels veïns. A més està pendent

de realitzar una enquesta sobre el Sant Llorenç, per tal de poder cercar de forma més ordenada tot allò que realment m'interesse per al treball. El model d'enquesta és aquest:

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ	
1.- Què significa per a tu la imatge de Sant Llorenç?	
2.- Què és el que més admires d'aquesta imatge?	
3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al carrer del patró de Cais (Sant Llorenç)?	
4.- Saps si la imatge ha sigut restaurada i per qui?	
5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?	
NOM:	FIRMA:

- També acudir a la biblioteca de Belles Arts de la UPV de València, sobretot per informar-me amb més exactitud dels materials i les tècniques d'elaboració d'escultures amb materials diferents a la fusta.

Visitar també, la biblioteca de Vilallonga per tal d'intentar trobar alguna cosa que estigués relacionada amb el tema per tal de poder fer comparacions.

- Pendent de un viatge d'investigació a Olot, per tal de poder visitar tant el Museu dels Sants, que es situa en l'antic taller d'Arte Cristiano, com el magatzem on s'ubiquen els models originals de l'empresa i recórrer el taller per tal de poder observar el procés de com s'elabora una imatge des del principi, fins al final.

Ja en Olot acudir a l'arxiu municipal, per tal d'investigar les comandes per via correspondència de l'empresa per poder veure si hi havia alguna comanda del municipi de Vilallonga. Ja que no hi ha disposició de cap informació sobre la peça, i la fotografia més vella que dispose és de 1960, es podria començar la investigació en aquesta data.

5. DESENVOLUPAMENT DEL TREBALL

5.1. Iconografia de Sant Llorenç

En quan a la recerca d'informació sobre la iconografia del Sant hem pogut trobar que:

El nom de Llorenç, del llatí, *Laurentius* significa «coronat de llorenç». La representació més habitual de San Llorenç, és com un jove dret, amb una presentació clerical, amb els símbols propis del seu martiri entre les mans. Va vestit amb una dalmàtica, que és una peça pròpia dels diaques, cristians instituïts com a servidors de la comunitat. En la túnica apareix el símbol de la magrana, molt poc comú entre els sants del gènere masculí.

«La magrana en mans de la Verge és una variant no tan freqüent com la poma i menys amerada de simbolisme.

Fig. 4. Detall de la imitació del brodat (magrana)

La seua presència es deu generalment a circumstàncies locals, i en cada cas té un significat particular i una matriu pròpia. (...) El seu simbolisme primitiu és el de la fecunditat, molt propi, per cert, del grup maternal de la Madona. Amb aquest primitiu significat el vegem també en mans de Crist i de la figura simbòlica de l'Església. També és símbol de l'esperança cristiana. Per tots aquests conceptes, aquest fruit mereix figurar en mans de la qual és l'ideal i la realitat de tota fecunditat i esperança».²

Com a atribut principal subjecta la palma de màrtir, i com a atribut particular propi les graelles, l' instrument del seu martiri. Altres atributs que estan lligats al seu càrrec de diàca, com pot ser, un llibre en les mans, o també pot portar una creu parroquial processional.

Fig. 5. Vista general de la palma: anvers

Fig. 6. Vista general de la palma: revers

Com a custodi, també es pot presentar amb una bossa plena de diners, o bé un cofre. Com a diàca és el patró de bibliotecaris i llibrers, i com a almoiner és també patró dels pobres.

A causa del seu martiri, va ser invocat en totes les professions i oficis que estan exposades al foc o a les seues cremades, i d'aquesta manera ens trobem que bombers, carboners, cuiners, rostidors, forners, planxadors i vidriers el tenen com al seu Sant.

El llorer és el símbol de la victòria, Sant Llorens fou un guanyador, degut a la victòria front al seu martiri.

Moltes persones guarden una gran devoció cap a aquest Sant, i en la Comunitat Valenciana tenen aquest tipus de sentiment front a aquest.

2. Trens, Manuel. «*María*». *Iconografía de la Virgen en el arte español*. Editorial Plus Ultra, p. 564.

Sabem que Sant Llorenç va ser martiritzat per Decio, emperador romà (249-251). Va nèixer en una família romana o romanitzada.

Totes les dades escrites sobre aquest Sant, han vingut de mà de Sant Ambrosio, Sant Agustí i un poeta nomenat Prudenci.

Llorenç va ser un dels set diàcans de Roma. Un diàca, és un cristià instituït com a servidor de la Comunitat.

Sant Llorenç porta vestidures diaconals, pot sostindre un llibre de l'evangeli en la mà esquerra, i sempre sosté una palma en la mà dreta i unes graelles als seus peus.

El seu ofici era de gran responsabilitat, ja que era l'encarregat de distribuir ajuda als pobres.

A l'any 257, l'emperador Valeriano va publicar un decret, el qual remarcava que tot el que es nomenés com a cristià seria condemnat a mort.

Una data molt important és el 6 d'agost, on el Papa San Sixto (115-125 va nèixer en el si d'una família Eldivia), fou assassinat junt a quatre dels seus diàcans a càrrec de la policia de l'emperador.

Sols quatre dies després va ser martiritzat San Llorenç.

Diu l'antiga tradició que quan Sant Llorenç va veure com assassinaven a Sant Sixto, volia anar-se'n amb ell i en aquell moment Sant Sixto li va dir que estigués tranquil que en pocs dies es reuniria amb ell.

Aleshores Llorenç, al veure el perill que tenia al davant, va intentar recollir tots els diners i béns que l'església tenia en Roma i els va repartir entre els pobres.

L' alcalde de Roma, que sols volia que aconseguir diners, va cridar a Sant Llorenç i li va ordenar que busqués tots els tresors de l'església i els portés, ja que l'emperador necessitava molts diners per a la guerra que anava a començar.

Llorenç li va demanar tres dies per intentar arreplegar tots els tresors de l'església, i en aquesta tres dies anava convidant als pobres, captaires, lesionats, vidues, gent major, mutilats, cecs que ell ajudava amb les seues xicotetes ofrenes.

Sant Llorenç «Són els pobres, a qui he considerat com a vertaders tresors de l'església».

Al arribar el tercer dia va manar que cridaren a l'alcalde i li va dir que ja tenia arreplegats tots els tresors de l'església. En aquest moment, va arribar el alcalde molt content, pensant-se que anava a omplir-se les butxaques, i al veure que no havia arreplegat molts

tresors, el va enviar a matar; però no ràpidament, sinó lentament, perquè morís poc a poc, com mai ho hagués imaginat. Varen encendre el foc i col·locaren unes graelles de ferro mentre que acostaven a Sant Llorenç.

Els cristians veien el rostre del màrtir envoltat d'una lluminària preciosa i sentien un aroma agradable mentre el cremaven, mentre que els pagans ni veien ni sentien res de tot això.

Després d'una estona d'estar cremant-se en les graelles al foc, el màrtir va dir al jutge que ja estava torrat per un costat, que el giraren per a quedar-se torrat per complet. Així que, quan va notar que estava completament torrat va exclamar:

«La carn ja està llesta, poden començar a menjar».

I amb una tranquil·litat que ningú s'hagués imaginat va resar per la conversió de Roma i per la difusió de la religió de Crist en tot el món, en aquest moment va reproduir un últim sospir. Fou el 10 d'agost de l'any 258.

Sant Agustí afirma que Déu va obrir molts miracles en Roma a favor dels que tenien devoció per Sant Llorenç, així que Sant Pare, va manar construir-li una preciosa Basílica en Roma, sent la Basílica de Sant Llorenç la quinta en importància de la ciutat eterna.

Aquesta basílica dedicada a Sant Llorenç, va ser construïda en l'any 580 i està construïda prop del Cementeri d'estiu.

És una de les més antigues de la ciutat i clar, en ella descansen les restes de Sant Llorenç (el seu sant es festeja el 10 d'Agost).

És convenient nomenar, que també va coincidir el dia de la pluja d'estels fugaços, amb el dia de la seua festivitat, que és el 10 d'Agost. Aquest fenomen còsmic és denominat *Llàgrimes de San Llorenç*. Les Llàgrimes de Sant Llorenç, conegudes també com les Perseides són la pluja de meteors d'activitat alta, és la més popular i observada en l'hemisferi nord degut a que ocorre en Agost, mes de bon temps per a poder gaudir d'aquest fenomen. Les llàgrimes de Sant Llorenç, són conegudes amb aquest nom per què el 10 d'Agost és el dia del seu Sant. En l'Edat Medieval i el Renaixement, les llàgrimes de Sant Llorenç tenien lloc la nit en la que li se recordava, de tal forma que varen ser associades amb les llàgrimes que va dispersar Sant Llorenç quan fou cremat en la foguera.³

3. De la Voràgine, Santiago. *La leyenda dorada*, 1. Alianza forma

5.2. Història d'Olot

Olot és un poble de Girona situat a la zona de la Garrotxa. Aquest, du al davant una llarga tradició de producció artesanal d'imatgeria cristiana.

Fig. 7. Olot (la Garrotxa)

Fig. 8. Vista general de la població d'Olot

La primera empresa d'aquest tipus d'art que es va fundar en aquella capital (Olot), s'anomenava Arte cristiano, a partir d'aquesta, sorgiran altres, però l'única que segueix treballant fins aquest moment és Arte cristiano. El taller es va obrir el dia 1 de Novembre de l'any 1880.

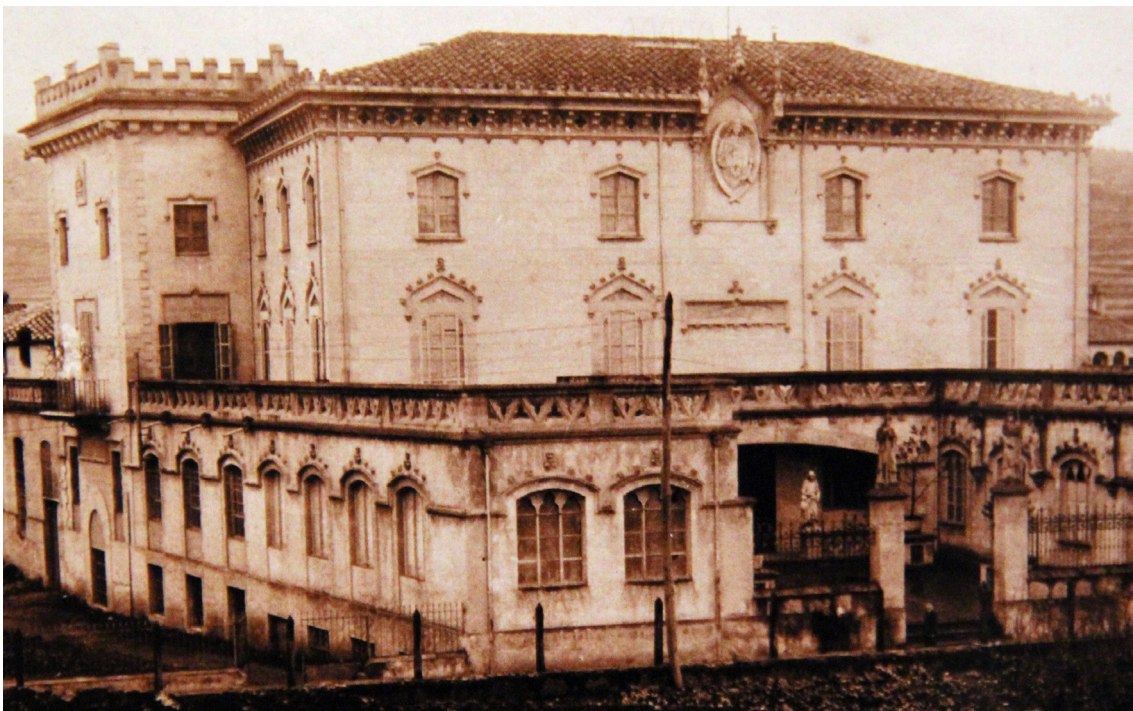

Fig. 9. Vista general de la façana del taller de Arte Cristiano

Aquesta empresa, principalment anava encaminada per a poder obrir una porta a molts dels estudiants de L'escola Pública de Dibuix d'Olot, que era dirigida per Joaquim Vayreda i Josep Berga. Així que d'aquesta forma, decidiren muntar un taller per a poder donar-los feina i per enaltir la realització d'imatgeria cristiana.

Aquest taller està situat al centre de la ciutat d'Olot, i la seua aparença es totalment idèntica a la d'un edifici neogòtic.

En principi, les primeres imatges es feien en fang i possiblement eren imatges úniques.

Però al poc de temps el cartó fusta fou el material utilitzat per excel·lència. En un primer moment les figures es podien confondre per ser elaborades en guix, cosa que no era difícil, ja que el cartró-fusta no era altra cosa que guix amb una xicoteta proporció de dextrina (consultar annex).

La imatgeria religiosa, poc a poc va anar consolidant-se com a producció i com a característica pròpia d'Olot.

Aquestes imatges estan realitzades per emmotllament amb el material propi de l'empresa patentat l'any 1989. L'emmotllament es realitzava a partir de models originals realitzats per escultors que havien treballat al taller.

El sistema de treball, consistia en «treball en cadena», aquest sistema estava molt ben organitzat, ja que els treballadors estaven classificats per diferents categories, com per exemple:

- Els que feien els motles.
- Els que escaten i estuquen la superfície per a la posterior policromia.
- Els que donen bases de color.
- Els policromadors.
- Els que posen els ulls de vidre.

Els primers anys després de la fundació

Fig. 10. Utensilis per a realitzar el cartó fusta

d'aquest taller elaboraren una gran quantitat de diferents models i imatges religioses.

Els models originals estan als magatzems de l'empresa, catalogats per lletres i números (p.ex.G-125) i estan a la disposició de l'empresa per tal de fer còpies quan hi ha clients que demanen imatgeria.

En l'actualitat, els tallers de Arte Cristiano segueixen funcionant, la manera com es realitzen les seues escultures no ha variat en quasi res i encara que corren mals temps per a l'elaboració de la imatgeria cristiana, segueixen produint imatges fins a dia d'avui.

A més, segueixen cercant noves i originals formes de venda i negoci.

L'ajuntament d'Olot ha posat en marxa el Museu dels Sants en l'antiga casa de l'empresa, l'edifici neoclàssic del que hem parlat anteriorment.

Fig. 11. Vista general del model original de Sant Llorenç

Fig. 12. Vista de mig cos del model original de Sant Llorenç

5.3. Elaboració dels Sants

El procés d'elaboració dels motles de les imatges és prou complex.

Al llarg de la investigació i per tal de poder arregar tota informació possible, vaig haver de visitar Olot per intentar entendre l'elaboració, tècniques i materials utilitzats per a la creació d'aquestes imatges.

Dues característiques importants: són el pes (lleuger), per tal de poder manipular millor les peces, i l'altra, intentar que els positius puguin sortir a la perfecció del motle.

Han d'estar ben pensats i dividits en els fragments necessaris per tal d'evitar que queden zones atrapades en el motle. Solen dividir-se en dues o més parts, segons la complexitat de la imatge.

Fig. 13. Vista general del taller de l'empresa Arte Cristiano

Per a realitzar els motles utilitzaven materials com el metall, el cartró-fusta i el guix, materials rígids.

Gràcies als inventaris i l'arxiu municipal d'Olot, s'ha pogut constatar que també s'ha treballat amb motles de gelatina, aquests motles necessitaven un suport extern, anomenat xarpa, que ajudarà a aconseguir una major subjecció del motle.

Del model original, que són talles de fusta, s'obté un primer motle, que serà la base al menys, per a la reproducció de quatre o cinc imatges.

Elaborat ja el motle, el següent treball a realitzar, serà el positiu de la imatge amb cartó fusta.

Hi ha que preparar el motle, de forma que es mantinga obert, es cobreix amb aquesta pasta, sense omplir molt, per evitar un pes massa excessiu.

D'aquesta forma evitarem d'anys i esquerdes al llarg de la superfície del positiu fins que s'arriba a aconseguir el pes desitjat. Una de les intencions de la utilització d'aquest material era que el pes de les imatges fóra semblant al de la fusta.

Eixugada la primera capa, s'aplica un segon estrat d'aquesta pasta barrejada, en aquest cas, amb arpillera per a aconseguir una major resistència.

Les imatges de dimensions més grans, a partir d'un metre d'alçada, es reforçaven amb daus de fusta o xicotetes estructures.

A continuació es posa pasta al voltant del motle i es procedeix al seu tancament. Quan la pasta està prou eixugada, s'obri el motle i es trau el positiu sense polir.

És en aquest moment quan observem les juntes dels motles que s'han quedat marcats en el positiu, és a dir, la unió dels fragments del motlle per a formar la imatge al complet.

El proper treball a realitzar serà l'esmerilat de la imatge i la possible reposició d'algun faltant que no haja sortit del motle correctament.

Aquest és un dels processos més importants per a poder procedir a l'elaboració de la policromia de la imatge, ja que si no queda perfectament llisa la superfície, apareixerà sobre aquesta qualsevol desperfecte en el moment de la finalització de l'aplicació de la

Fig. 14. Vista general d'un motle obert on podem veure el positiu

policromia.

A la sala de pintura, la imatge rep una primera capa que actua com a segelladora del cartó fusta.

Després es procedeix a fer els detalls de les cares i altres parts del cos.

En la següent fase, es reparteixen les imatges entre diferents pintors que perfilen i pinten les robes de les imatges i després els complements, accessoris i atributs.

Depenent de la qualitat de la imatge, les robes estaran elaborades amb uns motius o uns altres:⁴

- La classe econòmica: Es tracta de robes policromades amb colors homogenis, la tonalitat daurada a penes apareix en elles.
- La classe fina: Els colors són més fins i l'or és de llei o musiu. Es realcen algunes superfícies del mantó i la túnica, imitant rics brodats.
- La classe extra: Sobre la base de la classe anterior, destaquem l'or musiu i dibuixos a cisell. Aquestes zones apareixen de vegades policromades imitant tissús i riques vestes o draps.

Fig. 15. Els pigments utilitzats al taller de Arte Cristiano

Fig. 16. Evolució del procés de policromia

4. Ferrés, Pilar. *El arte cristiano: passat i present d'una indústria artesanal*. 2006.

5.4. Aproximació històrica de la ubicació actual de Sant Llorenç

En arribar a la seua ubicació, Vilallonga (València), la imatge va ser col·locada en una xicoteta capella adossada a una casa veïna del poble, en el carrer Sant Llorenç.

La capella es caracteritzava per què es tancava per unes grans portes de fusta.

Fig. 17. La capella de Sant Llorenç l'any 2003 amb les portes obertes

Fig. 18. La capella de Sant Llorenç l'any 2003 amb les portes tancades

Aquesta ha anat sofrint varies modificacions al llarg del temps, que podem constatar mitjançant imatges.

Inicialment la forma de la fornícula era d'arc de mig punt i no disposava de cristall algun, l'única protecció eren les portes quan es tancaven. En aquest moment el marc de la fornícula estava pintat amb formes geomètriques.

Tota aquesta informació l'hem pogut constatar degut a l'aportació d'imatges dels veïns de barri.

Uns anys després, eliminaren el marc geomètric, i emmarcaren la imatge amb taulellets,

Fig. 19. La imatge de Sant Llorenç l'any 1955

Fig. 20. La imatge de St. Llorenç l'any 1957

Fig. 21. La imatge de St. Llorenç l'any 1960

Fig. 22. La imatge de St. Llorenç l'any 1972

tipus trencadís, encara que les tonalitats no les sabem amb certesa, ja que sols disposem de fotografies en blanc i negre.

Amb posterioritat es tornà a fer la mateixa reforma, però en aquest moment es va llevar el trencadís i es va col·locar una motlura blanca i es va encaixar un cristall.

Fig. 23. Enderroc de la casa adossada a la capella antiga (2003)

Fig. 24. Vista general de la missa al carrer (2005)

A l'any 2005, l'ajuntament del poble va decidir ampliar el carrer, així que varen enderrocar l'antiga capella i realitzaren la nova capella que hi ha avui en dia.

Cal tindre en compte que hi ha un grup de dones encarregades d'aquest Sant. Elles tenen una gran devoció per Sant Llorenç, i porten la manutenció de la imatge tant per al dia de la missa com per a la processó.

Les claus de la capella sempre van damunt d'una de les dones que s'encarrega del Sant, habitualment la major d'elles.

Ella és qui obri i tanca sempre la seua porta i decideix qualsevol aspecte que puga sorgir sobre el manteniment de la imatge del Sant.

D'aquesta forma, amb l'objectiu d'intentar descobrir tot sobre Sant Llorenç, aquest grup de dones ha aportat imatges antigues i informació adquirida gràcies als records d'elles i de molts altres veïns.

Aquesta informació ha sigut arreplegada amb l'objectiu principal de datar la imatge.

5.5. Estat de Conservació

En general, l'obra presenta un estat de conservació amb moltes alteracions. Encara que es pot llegir de forma íntegra i no sofreix grans desperfectes. La pel·lícula pictòrica està deteriorada, inclús hi ha disgregació en algunes zones.

Tanmateix, els repints de la túnica i els atributs, es presenten de forma prou estable i adherides a l'estrat original, a l'igual que l'aureòla.

En general l'obra presenta gran quantitat de pols dipositada sobretot en la zona superior, tant en forma de pols ambiental com en brutícia incrustada, accentuant-ne sobretot en les zones còncaues i convexes.

També té moltes esquerdes en la zona de la base, i presenta un faltant en la zona inferior de la part esquerra de la túnica.

A dia d'avui encara està la peça fragmentada en la ubicació de la imatge.

A continuació, descriurem l'estat de conservació dels estrats dels que disposa l'obra:

- SUPORT: En general, l'estat de conservació del suport és regular, encara que puntualment trobem danys: faltants degut a la humitat i disgregacions de la pel·lícula pictòrica per la mateixa activitat meteorològica.

En el cas de la base es tracta de fusta, i trobem dilatació i contracció (moviment natural d'aquest material), per això, l'aparició d'esquerdes i fractures.

En l'estructura interna apareix la tonalitat de l'oxidació dels claus, i algun atac biològic com són els fongs.

- PREPARACIÓ: Com a alteracions de l'estrat de preparació, caldria assenyalar que normalment aquesta està constituïda per varies capes, però en aquest cas no es tracta d'una preparació tradicional, sinó una capa que actua com a segelladora que permet realitzar el pròxim treball sobre ella.

Fig. 25. Detall de les esquerdes de la peanya

És normal no tindre el mateix grossor al voltant de tota la superfície. En el cas de la imatge de Sant Llorenç la superfície de la preparació s'observa més fina que la de la base.

Les alteracions són, en general degudes a una mala cohesió entre estrats, i en alguns casos, per la escassa fixació de la capa de preparació al suport (cartó fusta). Aquest fenomen es degut a les condicions adverses en les que s'ha vist exposada l'obra.

En general, l'estat de conservació de la preparació de la figura seria regular, doncs a part de les xicotetes esquerdes, no presenta patologies més greus, sols el faltant, on hi ha pèrdua de suport, de preparació i de pel·lícula pictòrica.

- PEL·LÍCULA PICTÒRICA: Com en el cas anterior, diferenciarem entre la figura i la base, ja que l'estat de conservació en aquest cas és totalment diferent.

Sobre la imatge hem pogut identificar els repints, gràcies a la llum ultraviolada.

Tota la zona de la túnica, a l'igual que els atributs, el pèl, les ungles i fins i tot la corona (aurèola) estan coberts per repints adherits totalment a la imatge original.

Fig. 26. Vista general de l'aurèola: anvers

Fig. 27. Vista general de l'aurèola: revers

Alguns fenòmens particulars de degradació que trobem en l'obra, són els dipòsits superficials, com hem dit abans, la pols, les dejeccions dels insectes (normalment acudeixen a les tonalitats clares), la brutícia incrustada, les taques com a conseqüència de la humitat, i taques d'oxidació degut als claus de la base.

L'estat de conservació del sant és millor que el de la base. En el cas de la base, apareixen erosions i esquerdes, degut als moviments naturals de la fusta.

Com hem dit abans, hi ha una peça fracturada, i és per açò que hi trobem llacunes i disgregació en la zona de la fractura.

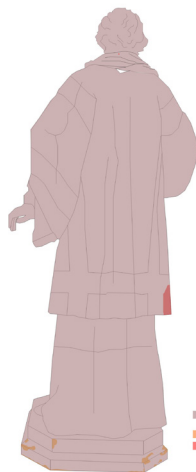
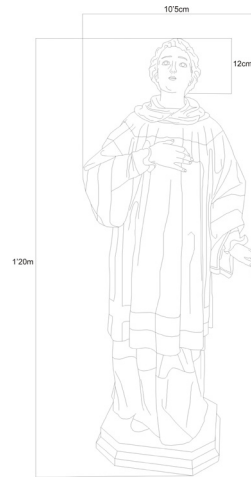

Fig. 28. Detall de la peça fragmentada

- CROQUIS DE PATOLOGIES

- Replint d'un estrat possiblement Resinos
- Falta de pel·lícula pictòrica
- Resinosa color platíjet
- Replint laca d'ungles

- Replint d'un estrat possiblement Resinos
- Falta de pel·lícula pictòrica
- Falta de suport i pel·lícula pictòrica

- Replint d'un estrat possiblement Resinos
- Falta de pel·lícula pictòrica
- Aparició de forns
- Replint laca d'ungles

5.6. Fitxa tècnica

Empresa: «Arte Cristiano». Olot.
Títol: Sant Llorenç.
Data: Podria ser dels anys 20, encara que el document més antic de què disposem és una fotografia de l'any 1950.
Tipologia: Imatgeria Cristiana.
Mides de la imatge: Alçària: 120 cm. Amplària: 51 cm. Profunditat: 35 cm.
Mides de les graelles: Alçària: 85 cm.

Amplària: 37 cm. Profunditat: 2 cm.
Diàmetre de l'aurèola: 27 cm.
Firma/inscripció: Sense plaqueta, encara que originàriament disposava d'ella, aquesta tenia una inscripció («Arte Cristiano»)
Lloc d'origen: Olot, Girona.
Ubicació actual: Vilallonga.

Fig. 29. Vista frontal

Fig. 30. Vista posterior

Fig. 33. Ubicació de la plaqueta de Arte Cristiano

Fig. 31. Perfil dret

Fig. 32. Perfil esquerre

La ubicació de la plaqueta d'aquesta empresa la podem observar en la figura 33, on s'aprecia perfectament que en aquest buit hi havia algun tipus de placa que el catalogaria en aquells moments i fins a dia d'avui, ja que si l'hagués tingut, des d'un primer moment haverem sabut que aquesta imatge pertanyia al taller de «Arte Cristiano».

5.7. Aspectes tècnics a considerar

L'obra que estem analitzant es tracta d'una imatge que està elaborada de la mateixa forma que s'elaboraria en escaiola, ja que el material emprat per a realitzar la imatge, no és altra cosa que escaiola amb una mica de dextrina. Per a ser més exactes:

- 3 parts resina de colofònia
- 3 ½ parts de cola
- 1'8 parts d'oli de lli
- 3 parts d'aigua
- 20 parts d'alabastre anhidrid

Està treballada de forma completa, és a dir, és una escultura exempta, que està treballada tant per l'anvers com pel revers. Està realitzada en motle, així que aquesta forma de treballar ha permès poder deixar les escultures buides i aconseguir un bult més lleuger.

Fig. 34. Vista general de figures de Sant Llorenç de mesures menors a la imatge estudiada

Sant Llorenç està format per diverses peces encaixades, normalment s'elabora el tronc o cos del Sant i posteriorment es col·loquen les mans, els atributs, i en el cas de no haver acabat el cap (per a posar els ulls de vidre), també s'afegeix la part de la zona superior del cap que falta per acabar.

A simple vista, s'observen empremtes de ferramentes en algunes zones de la superfície de la imatge, però no hem de confondre'ns, perquè aquestes senyals de ferramentes, són marques que han quedat al finalitzar el procés de creació de l'original (del qual se-
ran realitzats els motlles i els positius per a la venda d'imatges).

Una de les característiques que ens poden fer pensar que aquesta obra és de la dècada dels 20 o dels 30, és que la base de la imatge està realitzada en fusta, i conté a la zona inferior una placa metàl·lica que permet col·locar a la imatge en les andes per a poder traure-la en processó.

El fet de que el material de la base és fusta, ens pot indicar alguna data, encara que no ho podem dir amb certesa. L'empresa de «Arte Cristiano» ens assegura que ja fa molts anys que es realitzen les imatges al complet amb cartró – fusta, a no ser que el client ho demane d'un altre material.

Aci podem observar una imatge realitzada amb raigX de la peanya.

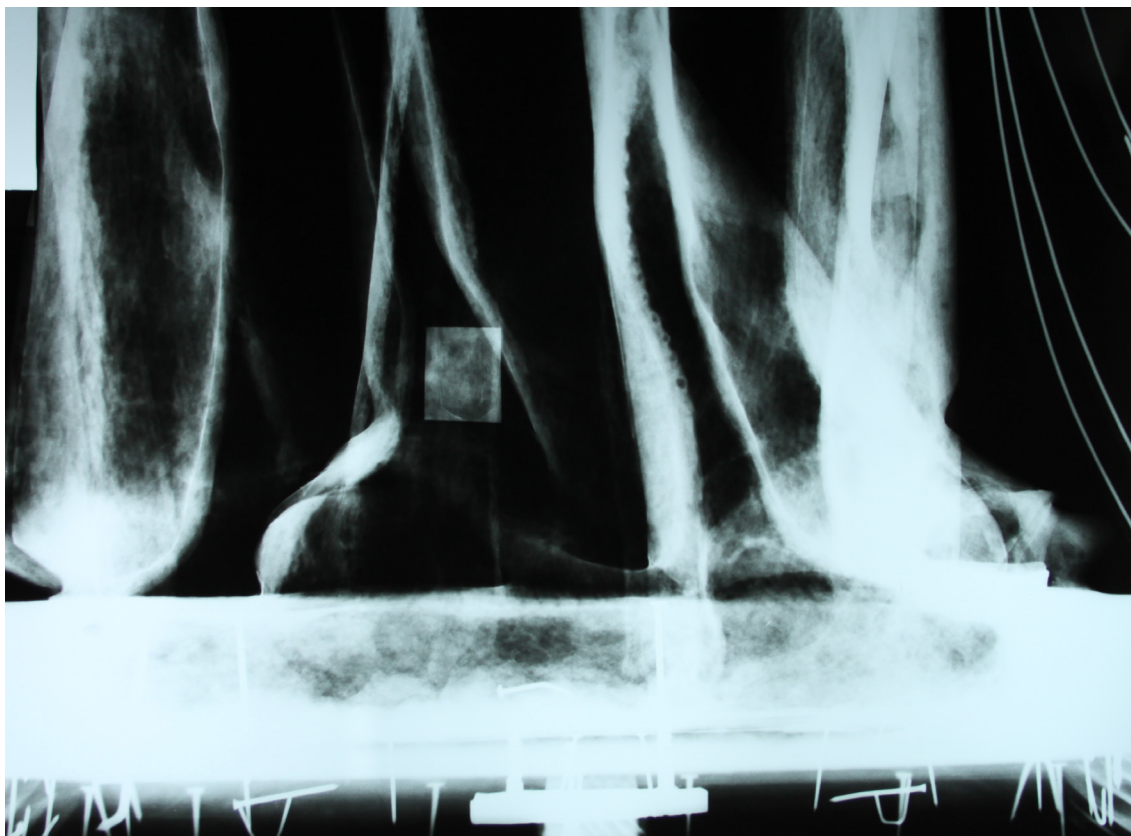

Fig. 35. Detall d'una radiografia de la zona de la peanya

La fusta que conté la peça és de pi, (conífera), fusta blana amb elevat contingut de resines.

En quan al tipus de preparació, hem de dir que treballen aplicant-li una capa d'un material que actua com a segellador del cartró – fusta i que permetrà una bona adherència de la policromia al material.

El tipus de policromia és la tradicional, pintures al oli, utilitzaven pigments i un aglutinant de tipus gras, i d'aquesta forma obtenien uns acabats perfectes. Segons el valor de la imatge la quantitat d'or variava.

Aquesta imatge no quedaria definida ni en «classe fina», ni en «classe extra», ja que no té les suficients qualitats per a definir-se com a extra, però tampoc la podríem definir com a fina. Per tant, la col·locaríem en un terme mig, ja que les d'aquest tipus (classe extra), la roba de la imatge apareix de dalt a baix daurada i sobre aquesta tenien fins treballs d'esgrafiats.

L'or és de llei, i es poden observar en algunes zones les llàmines d'or, segurament s'haurà realitzat amb la tècnica a l'aigua.

Aquestes zones d'or també estan treballades amb estofats i esgrafiats d'una qualitat molt bona. Al llarg d'aquestes vestes, apareix en la túnica la magrana i la creu.

Fig. 36. Detall de la tècnica utilitzada per a imitar els brodats

5.8. Intervencions anteriors

En quan a les intervencions anteriors, podem dir que les trobem de forma general, ja que la major part de l'obra està repintada.

Tenim superposició de policromies, purpurina i possiblement alguna protecció de tipus resinós.

L'únic fragment fet amb suport llenyós (a banda de la peanya) i per ser exempt, és aquesta peça trencada i separada de l'original.

En el cas de la peça fragmentada vegem senyals de claus, i cola. Possiblement aquesta peça sigués col·locada i reparada anys abans.

En aquest cas, anomenarem algunes intervencions anteriors que comporten una història en quant a conservació i restauració de la imatge.

En arribar a la seua ubicació, Vilallonga, la peça al llarg del temps ha anat deteriorant-se més ràpidament degut a que el sol li ha estat afectant durant les seues hores d'intensitat més extrema, la capella està orientada cap al sud i rep el sol de la vesprada, on les temperatures són més altes.

És per això que ha sigut repintada varies vegades, encara que no es puga datar aquesta intervenció.

La intervenció de l'any 1991, no comporta aquest tipus de procés, ja que sols es va fer una neteja, sens fer cap tipus de repint.

Aquesta restauració fou realitzada per a la festivitat del Sant.

En la capelleta nova trobem mancances d'aparells de climatització (termohigròmetre, humidificador...). Açò ha produït el despreniment de la pel·lícula pictòrica, sobretot en les zones inferiors, ja que la humitat va avançant poc a poc de baix a dalt.

Fig. 37. Vista general de la peça fragmentada (anvers)

Fig. 38. Vista general de la peça fragmentada (revers)

Fig. 39. Vista general de Sant Llorenç l'any 1991

Fig. 40. Àngeles *la Roja* junt a l'escultura ja intervinguda (1991)

Cal destacar les accions humanes. Dins d'aquestos desperfectes comentats he descobert que la peça fragmentada es va trencar en el trasllat des de la capella fins les andes per a ser processada. Fins el moment no s'ha solucionat. La peça es troba totalment separada de la seua posició original.

Fig. 41. Vista general de la capella de Sant Llorenç acual tancada

Fig. 42. Vista general de la capella de Sant Llorenç acual oberta

Els atributs també han sigut repintats repetides vegades, sense llevar-los de la pròpia imatge, és per açò que trobem testimonis d'altres tipus de pintures sobre aquesta, com: purpurina platejada per a repintar les graelles, zones verdes en la túnica per al atribut de la palma i l'aureola (nimbus) que ha sigut repintada amb purpurina daurada.

Aquest tipus de repints no han segut realitzats per ninguna persona entesa en materials i tècniques, sinó per algun veí del poble amb bona voluntat. Aquestes intervencions les asseguren els veïns del mateix carrer, ja que tenen constància d'aquests fets.

Les veïnes del barri encarregades de la festa i manteniment de Sant Llorenç, manaren fer la intervenció de l'any 1991.

Podem observar de forma assenyalada un testimoni que es pot veure en la zona de la mà esquerra, la que està separada del cos.

Observem que aquesta acció ha sigut realitzada sense eliminar els atributs. En aquest cas podem observar perfectament l'errada, ja que ha quedat en plena superfície un testimoni completament visible.

Fig. 43. Vista general testimoni de tonalitat platejada a la mà esquerra

6. RESULTATS

Arreplegada ja la informació necessària ordenarem els resultats.

En primer lloc, em permetiren endur-me l'obra per poder estudiar-la. La vaig observar, i vaig comprovar que estava repintada, així que la investigació va començar a partir de la imatge en si.

Poc a poc, vaig trobar informació d'imatgeria d'Olot ja que es podia apreciar que era una imatge de material cartó fusta.

A partir de contactar amb l'empresa anomenada Arte Cristiano, els vaig enviar una fotografia de Sant Llorenç, i ells m'asseguraren que havia sigut elaborada per ells.

Un mes abans de anar cap a Olot, es posaren amb contacte en mi de Tele7S-afor que volien fer-me una entrevista per a parlar sobre el treball d'investigació de

Fig. 44. Extracció de la imatge de la ubicació actual

Fig. 45. Plaqueta d'identificació del taller Arte Cristiano

Sant Llorenç.⁵ Aleshores vaig decidir acudir pensant que d'aquesta manera, la gent es motivaria més per recer car imatges antigues o qualsevol xicotet detall que hem pogués ajudar. En aquest cas l'entrevista va ser molt satisfactòria per què al poc de temps vaig començar a rebre molta documentació que desconeixia per complet.

A Olot vaig poder observar el procés d'elaboració d'un model, vaig visitar el museu, i a més hem permeteren entrar al magatzem dels originals i veure a Sant Llorenç per tal de fotografiar-lo.

Fig. 46. Catàleg de l'empresa Arte Cristiano (Museu dels Sants)

A l'arxiu municipal d'Olot vaig començar a investigar a partir de l'any 1960 cap enrere, ja que la fotografia més antiga de la que jo disposava en aquell moment era d'aquesta

5. Es pot consultar a <<http://tele7safor.com/index.php/7-noticias>>

data. Revisant l'arxiu, intentava cercar la comanda d'aquesta imatge.

Vaig poder observar varies comandes de Vilallonga cap a aquesta empresa. Quina xicoteta població no té com a patró una imatge d'Olot?

La primera comanda que hem vaig trobar venia de la mà de Don Ricardo Martí, rector de Vilallonga durant la postguerra. Aquesta data del dia 2 de Setembre de 1959. Demanava un Sant Joaquin per al Col·legi Santa Ana.

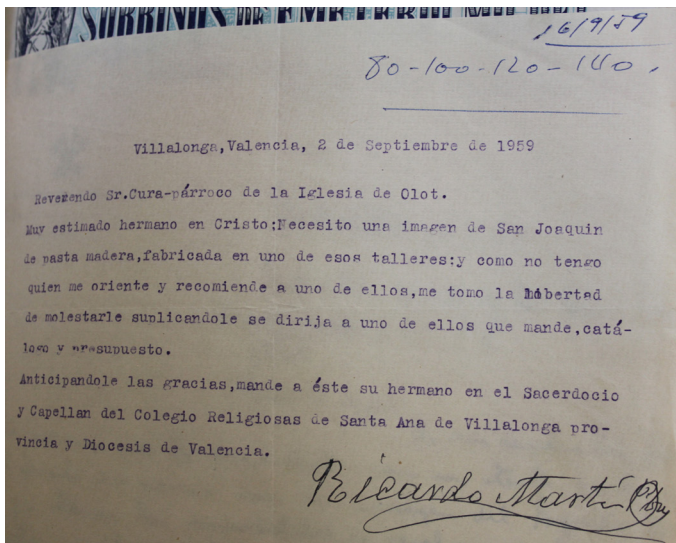

Fig. 47. Comanda de Ricardo Martí

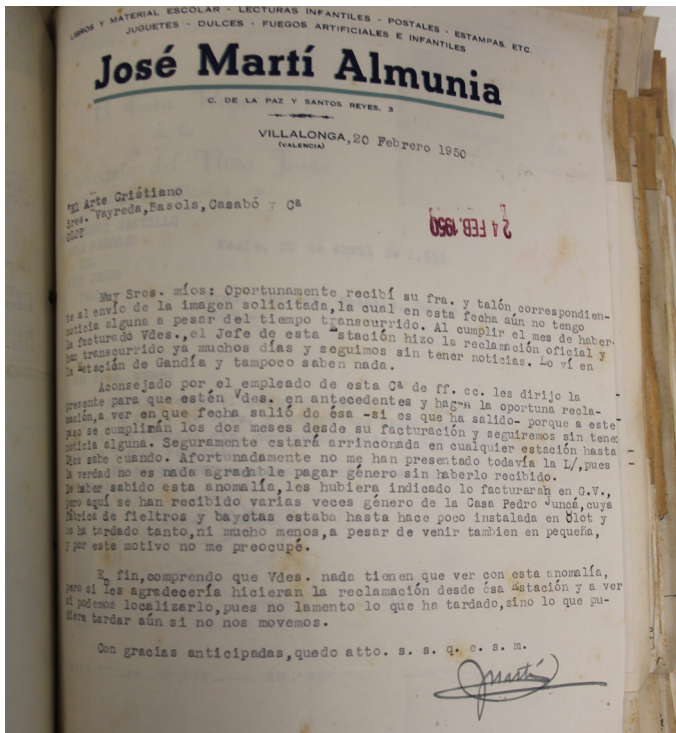

Fig. 48. Comanda de José Martí Almunia

Altres comandes, vénen de la mà d'un veí del poble, Jose Martí Almunia.

Aquestes tenen diferents dates. La primera, es del 20 de Febrer de 1950, la segona

del 1 de Març del 1950, i la última i més important, fou la del 21 de Desembre de 1949.

Durant la tornada del viatge

d'investigació, no molt contenta, encara no sabia de que anaven a servir-me aquestes comandes de Sants.

Aquesta última carta que he remarcat com a important, ha sigut un punt clau per tal de saber amb certesa l'època de la imatge, ja que per poder obtenir més informació i poder corroborar velles llegendes sobre la història d'aquest Sant, vaig realitzar unes enquestes pel barri de Cais. Varies veïnes varen veure com trencaren al

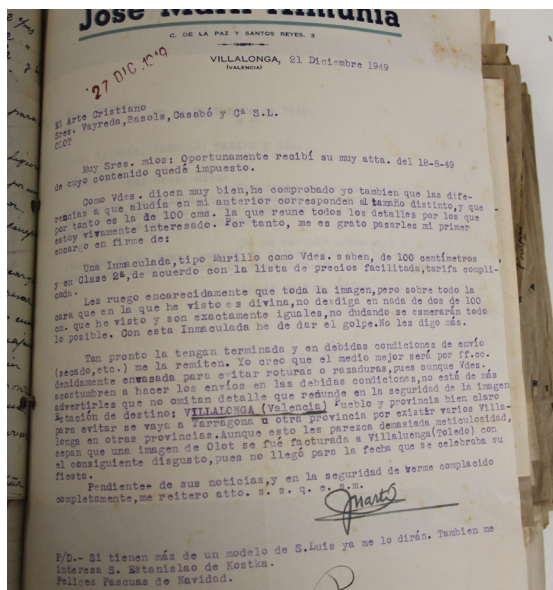

Fig. 49. Vista general de la comanda de José Martí Almunia

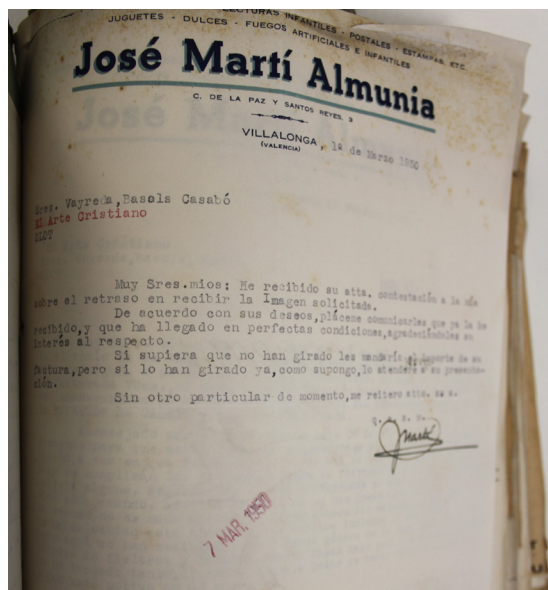

Fig. 50. Vista general de la comanda de José Martí Almunia

Sant en la Guerra Civil quan eren molt petites, a més, recordaven amb certesa, algunes d'elles, que un any no celebraren la festa del seu patró degut a que l'empresa on l'havien comprat s'havia equivocat de poble. Revisant la correspondència recercada en Olot, vaig comprovar que Jose Martí Almunia deia en una de les seues cartes:

«Estación de destino: VILLALONGA (VALENCIA), pueblo y provincia bien claro para evitar se vaya a Tarragona u otra provincia(...) Aunque esto les parezca demasiada meticulosidad, sepan que una imagen de Olot se fue facturada a Villaluenga (Toledo), con el consiguiente disgusto, pues no llegó para la fecha que se celebraba su fiesta».

D'aquesta informació sols en disposava jo, i no ho havia comunicat als veïns perquè era impensable que aquesta confusió pogués passar amb un sant d'aquella mida.

És per això que vaig relacionar fàcilment que aquest Sant del que parla Jose Martí, pogués ser possiblement el Sant Llorenç que estem estudiant, ja que aquell any no pogueren celebrar la seua festivitat, l'any en que va acabar la Guerra, 1936.

En quan a la utilització de la tècnica radiogràfica vaig aconseguir el resultats desitjats.

En aquest cas del aparell radiogràfic, no permetia realitzar-li la radiografia a tota la escultura, així que la dividirem per tal de poder observar el seu interior de forma que després, unint les plaques radiogràfiques podiem observar la totalitat de la imatge.

A més, la utilització de la tècnica de rajos ultraviolats també hem va ajudar per a aconseguir veure la totalitat de la zona intervenida. Poguerem obtindre unes molt bones imatge,

on s'observen regalims per tota la zona del revers de la imatge, com podem veure en la figura 51.

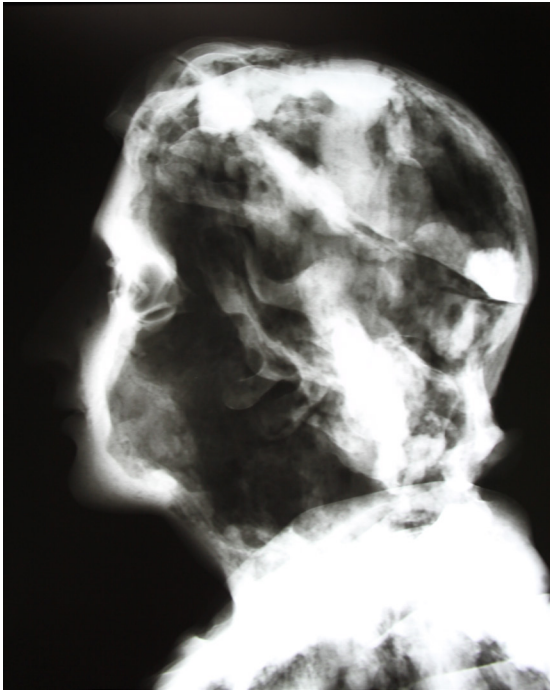

Fig. 51. Detall d'una radiografia de la zona del cap de perfil

Fig. 52. Detall d'una radiografia de la zona del cap frontalment

Fig. 53. Fotografia ultraviolada de la imatge (revers)

Fig. 54. Detall fotografia ultraviolada (anvers)

L'extracció de mostres que vaig realitzar va ser enviada al laboratori de la UPV. Vàrem observar el suport de la imatge, la capa segelladora (on s'observa l'obturació de porus i la pel·lícula pictòrica.

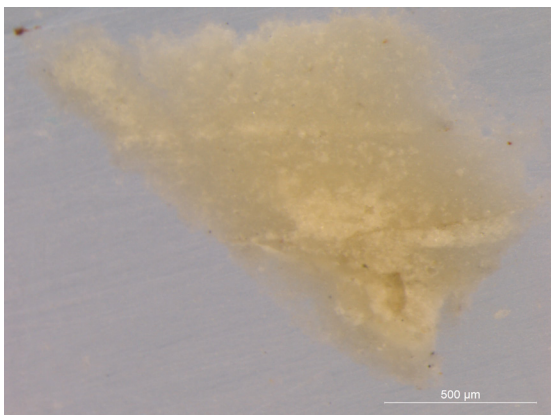

Fig. 55. Fotografia microscòpica de l'estrat del suport

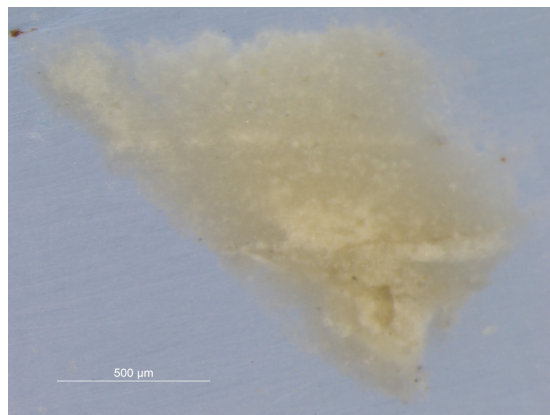

Fig. 56. Fotografia microscòpica de l'estrat del suport

Fig. 57. Fotografia microscòpica del estrats de suport, preparació i pel·lícula pictòrica

Fig. 58. Fotografia microscòpica del estrats de suport, preparació i làmina d'or

En la figura número 55, podem observar un sol estrat d'una aparença homogènia de tonalitat blanca.

Aquest estrat es tracta del suport, és per això que hi ha disposades dos franges en sentit horitzontal a la mostra, per què la imatge estava realitzada a base de moltes capes de cartró-fusta fins arribar a aconseguir el grossor desitjat.

D'altra forma en les figures 57 i 58, podem observar una mostra d'una tonalitat gris-verd, però aquesta disposa d'un estrat més, ja que podem observar el suport, la preparació (capa segelladora) i pel·lícula pictòrica.

Podem observar que entre suport i pel·lícula pictòrica, hi ha una zona en la que els porus han segut obturats, aquest estrat és la capa segelladora (la preparació).

En quant a la pel·lícula pictòrica, podem observar que aquesta és d'aparença homogènia, ja que a penes apareixen xicotets grans de pigment (tonalitat blava, groga i blanca).

El que més m'ha servit en aquest cas, ha segut la parla popular i els records dels veïns. Realment és important saber la història d'aquesta imatge?

Doncs per a molts veïns d'aquest municipi sí. En les enquestes més de 50% de persones han respost que els agradaria veure la imatge com era originàriament (ja que va ser repintada). És tan gran la devoció que senten per ell que alguns fins i tot diuen:

«És el símbol d'un barri»

«És el patró del meu barri»

«És com un veí més»

Vertaderament, és molt el que amaguen aquestes imatges conegudes amb el nom d'Olot. Molts historiadors parlen d'aquest tema, com a tema tabú, ja que sempre s'han considerat aquestes obres com a «no artístiques» degut a la abusada repetició dels models originals.

Sovint, quan algun entès de temes històric-artístics es refereix a una escultura dient que és d'Olot, sembla que parlen amb un cert despreci, ja que són escultures realitzades en escaiola, de poc valor artístic, etc.

Hem de tindre en compte, que encara que realitzaven produccions seriades, el concepte de model sí era artístic, ja que disposaven del seus mestres o alumnes excel·lents que dissenyaven i creaven els models dels Sants.

Posarem algun exemple per a observar que els «Olot» també tenen la seua festa tot i que com diu la gent són «simples copies».

En el xicotet municipi anomenat Donadío, té com a única festa local el dia de San Isidre, on es trau en processó un Olot.

Algun misteri com la Borriquita, on Jesús estava assegut sobre la burra, ha sigut un misteri prou comú, normalment es troben en xicotets pobles. (Cazorla, Torreperogil).

Hem de tindre en compte que una imatge d'aquestes característiques disposa d'un base especial per a la repolicromia d'una imatge.

Hem d'entendre que els sous d'abans eren mínims, i que les comandes dels clients als

artistes anaven a més i els feien treballar moltes hores, amb mol poc de temps.

És per això que al llarg del temps s'ha pogut trobar algun sant d'aquestes característiques que a primera vista diríem que esta tallat i policromat per tot un artista, però és fals, açò és una famosa «escaiola repintada». Utilitzen aquest tipus de escultura per a fer veure una cosa que realment no és. Per exemple San Miguel de Vilches o San Miguel Bujaraiza.⁶

A més hem de considerar que aquestes imatges, no són necessàriament de després de la Guerra, sinó que abans ja elaboraven aquest tipus d'imatges cristianes («*Arte Cristiano*» 125 anys d'elaboració d'imatgeria cristiana).

Aquestes són fàcils de reconèixer, ja que disposen de la mateixa estètica iconogràfica que les escultures realitzades al taller d'Olot, encara que estan lleugerament millor acabades, com el cas de la imatge estudiada, Sant Llorenç de Vilallonga.

Per tal d'intentar fer una comparativa amb una imatge a la que se li venera molta devoció, he decidit plasmar la importància d'aquest sentiment per què li transmet

uns valors molt importants a l'obra.

En aquest cas, compararem la importància d'una obra amb l'altra, els sentiments de la seua comunitat front a la imatge, i ens adonarem que l'important no és la imatge, sinó tot el que l'envolta.

La Verge dels Desemparats de València, segons diversos autors data de l'any 1414, al principi la seua configuració era per a estar gitada. És per això que té inclinat el cap, ja que disposava d'un xicotet coixí. Aquest fet, va fer que al disposar-la de peu, destaqués molt més la inclinació del cap, denominant-la de forma carinyosa, segons els valencians, la Geperudeta.

És la patrona de la Comunitat Valenciana, i una de les set patrones de les comunitats autònomes d'Espanya.

Aquesta imatge és d'estil gòtic i porta amb ella el xiquet Jesús als braços portant la creu i en la ma dreta una assutzena. És hieràtica i construïda per a estar gitada, ja que aquestes escultures estaven treballades per tal de posar-les sobre cadàvers judicials. (Com la Mare de Déu d'agost o Mare de Déu dormida, amb la diferencia que la dels

6. Corite Cruz, Pablo. «Un tema olvidado en imagineria religiosa, Olot», dins *Revista de clases de historia*. 15 Junio de 2012.

Fig. 59. Detall de la Geperudeta original

Fig. 60. Detall de la Geperudeta original

Desemparats no te els ulls tancats, sinó oberts).

En quan a les seues característiques tècniques a pesar de les intervencions que ha passat al llarg dels anys, la imatge és bàsicament l'original.

No es tracta d'una talla en fusta, esta motlejada amb cartró pedra (material molt similar al de Sant Llorenç) treballada amb policromia i daurats.

En aquest cas, entrariem en una comparació d'imatges, ja que en aquests casos ocorreix totalment el contrari.

L'original de la Geperudeta és de cartró pedra, i les seues còpies són talles policromes i daurades. D'altra banda, el model original de Sant Llorenç és de fusta, mentre que les seues còpies estan realitzades amb el material del cartó-fusta.

Igual que Sant Llorenç es tracta d'una còpia, (i no sabem cert quants Sants Llorenç hi poden haver en Espanya, ni molt menys a l'estranger, ja que aquesta empresa no venia sols a Espanya), la Geperudeta també li han realitzat varies rèpliques al llarg de la seua història per a intentar conservar la imatge original i per a no haver de traure-la del seu cambril i els valencians, continuen celebrant la festivitat de la Verge encara que no es processa l'original.

Segons acord adoptat per la Confraria i l'arquebisbe Folch de Cardona, entre 1702 i 1703 l'escultor alemany Conrado Rodolfo va elaborar una imatge de la Mare de Déu dels Desemparats, còpia de la original, coneguda com «la del Cabildo», que es processava en la festa anual i rogatives.

En 1935 va quedar depositada en una sagristia pròxima a la capella del «Sant Calze», on va ser destruïda el 21 de Juliol de 1936.

La primera Pelegrina (1946) de Carmelo Vicent, es va realitzar per a substituir la imatge principal en les seues sortides. Es trobava en la capella del Capitulet però ara està exposada en el Museu Marià MuMa.

Fig. 61. Vista general de la primera pelegrina

Fig. 62. Vista general de la primera pelegrina

L'actual pelegrina (1966) que ix al trasllat i les sortides, està en una dependència tancada en la basílica. Es processa aquesta, que es destinada per a la visita de diferents confraries i localitats de la comunitat.

Es tracta d'un obra de Octavi Vicent, que la va tallar en 1966.

Les seues mesures són de 1 metre y 33 centímetres d'alçada i va ser encarregat per el capellà major de la Basílica.

El dia 21 d'abril de 1885, el papa Lleó XIII va concedir nomenar com a patrona de Valèn-

Fig. 63. Vista general de la Pelegrina actual

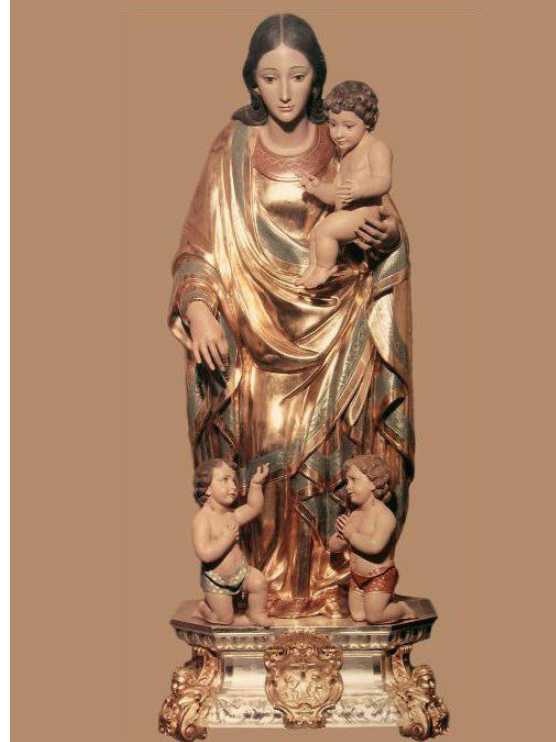

Fig. 64. Vista general de la Pelegrina actual

cia a la Verge dels Desemparats.

És clar que no es pot comparar un obra amb un altra, cadascuna tindrà les seues qualitats, per a uns més que per a altres, però el valor i l' estima d'una societat cap al seu patró pot arribar a ser molt intens.

«En definitiva, el concepto de patrimonio ya no depende necesariamente de valores altoculturales predeterminados, sino de valores que pueden variar sustancialmente en cada caso. Ésta es una innovación fundamental, por que patrimonio (los objetos de restauración) deja de ser algo exterior a los grupos, algo que existe independientemente de la voluntad de los espectadores, sino que por el contrario se reconocen como una construcción intelectual de las personas, fruto de una «elección». El patrimonio es aquello en lo que los grupos o las personas convienen en entender como tal, y sus valores no son algo ya inherente, indiscutible u objeto, sino algo que las personas proyectan sobre ellos».

Muñoz Viñas, Salvador. «Teoría contemporánea de la Restauración. Editorial Síntesis. 2003. Pág. 150

Un altre tema a tractar seria l'autenticitat. Realment els valencians pensem que és més autèntica la Verge dels Desemparats que la Pelegrina?

Possiblement l'admiració que tenen cap a la Verge, no necessita una imatge, i possiblement si estigués elaborada amb un altre material, o tingués un altra aparença celebrari-en la festa de la mateixa forma.

Amb açò el que vull remarcar és que devoció i autenticitat no van lligades, i tampoc devoció i valors. Aquests termes tindran un significat per a una població i una molt diferent per a un altra.

«En el sentido en el que se usa el concepto en Restauración, la autenticidad de un objeto no es un rasgo objetivo: de hecho todos los objetos són auténticos, auténticos por el hecho de existir, tautológicamente auténticos. Lo que sí puede ser auténticoo falso es lo que los sujetos piensan sobre ellos, sus ideas, sus creencias, sus juicios: no los objetos, nunca los objetos, nunca la realidad (...)»⁷

Coneixem l'autenticitat com allò que coincideix amb les nostres creences, preferències i expectatives. Darrere de la conservació i restauració hi ha uns valors, igual que en qualsevol imatge.

Els valors hi ha que mesurar-los de forma organolèptica, ja que les coses més importants tenen valors que no es poden descriure. Com per exemple la felicitat o l'amor.

7. Muñoz Viñas, Salvador. *Teoría contemporánea de la Restauración*. Editorial Síntesis. 2003.

7. CONCLUSIONS

El desenvolupament d'aquest treball d'investigació finalment ha permès tancar tots els objectius formulats d'un primer moment.

Sobretot, la importància de la devoció front a les imatges cristianes. Però a més, la investigació ens ha portat fins on va ser elaborada la imatge estudiada (el taller Arte Cristiano, a Olot), en quina època ens podem situar i fins i tot com va ser enviada i rebuda a la població on la trobem, Vilallonga.

A continuació recordarem els objectius i resultats durant el transcurs de la investigació.

Els objectius d'aquest treball ens han fet veure que el valor dels que disposa una imatge no són més que els que li hem vinculat nosaltres. Cada societat o municipi tindrà més devoció cap al seu patró o patrona. No és més important un que l'altre sinó que són diferents.

Hem tret a la llum la història que envolta aquesta imatge, ja que ni les millors recerques d'arxiu d'aquest municipi disposaven d'informació sobre aquest.

Conforme ha anat avançant la investigació s'ha desenvolupat una història que per a aquest municipi és de gran importància. No important per la imatge en si, sinó per la devoció d'aquesta xicoteta població a aquest Sant en concret, ja que al llarg del anys han aplicat uns valors a la imatge que cap entès en coneixements tecnicoplàstics pogués imaginar mai, ja que com hem dit abans, aquestes escultures no se les considera com a vertaderes obres d'art, sinó simplement una abusiva producció seriada.

Hem pogut descriure també l'estat de conservació de la imatge, gràcies a la col·laboració dels veïns que hem permeteren poder extraure la peça per estudiar-la millor, i així hem analitzat els components de la imatge, les tècniques, i els tractaments d'intervenció posterior, que envaeixen gran part de la superfície de la imatge.

S'ha esbrinat el per què de la restauració de l'any 1991, ja que les festeres d'aquell any decidiren manar netejar-lo per a intentar que aquest estigués estèticament acceptable per a l'ocasió.

El més important d'aquesta investigació són els valors: preferències, creences, significats, necessitats, etc.

Hem de tindre en compte que el que conservem i restaurem són els valors, i que trebalem de forma accidentada sobre els objectes físics, per què no podem actuar d'un altra forma sobre la imatge.

La teoria de la restauració s'ocupa de reflexionar sobre la practica de la restauració d'objectes mirant per la seua millora.

La restauració és un treball social, que es realitza per a un individu o per a un grup de persones. És per a aquelles persones que fan valuosos els objectes que restaurem.

En les teories de restauració antigues, la persona que porta a restaurar una obra d'art o un objecte no decideix sobre el que és millor per a l'obra, no té dret a decidir sobre ella. D'altra banda, la teoria contemporània de la restauració pretén que s'escolte

a la gent per a la qual la imatge té un significat i una identitat, ja que trebalem per a ells i realment són ells els que aporten els valors a la la imatge.

Tots els resultats s'han dut a terme degut a una via d'investigació en la qual hem utilitzat una metodologia d'anàlisis i recerca d'informació de forma exhaustiva. En la que hem utilitzat característiques de la història de l'art vinculades a les de la conservació i restauració del patrimoni historic-artístic.

Finalment aquest treball obri varies vies d'estudi que podràn ser abordades en futures investigacions.

Ens referim a les imatges d'Olot o més concretament a «*Arte Cristiano*», que és un món per descobrir i catalogar.

I també a tota la iconografia que envolta a Sant Llorenç, ja que hi ha molts dubtes en quan a l'aparició de la magrana en la seua roba, per què és un ideal de fecunditat i esperança. No és molt normal veure aquest tipus de fruita en un sant masculí.

8. BIBLIOGRAFIA

Almagro, M.ª Josefa. *La función didáctica del museo nacional de reproducciones artísticas*. Museo de reproducciones artísticas. Madrid. Sin fechar.

Brandi, Cesare. *Teoría de la Restauración*. Editorial Alianza forma.

Calvo, Ana. *Conservación y restauración de pintura sobre lienzo*. Ediciones del Serbal.

Corite Cruz, Pablo. «Un tema olvidado en imagineria religiosa, Olot», dins *Revista de clases de historia*. 15 Junio de 2012.

Cuéllar i Bassols, Alexandre. *Els «Sants» d'Olot: història de la imatgeria religiosa d'Olot*. El Bassegoda, Olot, 1985.

De Echeverria, Lamberto; Llorca, Bernardino; Sala Balust, Luis; Sánchez Alisea, Casimiro. «Año Cristiano». Tomo III (julio-septiembre), p. 360.

De la Vorágine, Santiago. *La leyenda dorada, 1*. Alianza forma

Ferrés, Pilar. *El arte cristiano: passat i present d'una indústria artesanal*. 2006.

Grafià Sales, Jose Vicente; Màs i Barberà, Xavier; Pérez Marín, Eva i Bosch Roig, Luis. «Ideología y metodología en los procesos de intervención en las esculturas y ornamentos del espacio central y acceso sur de la basílica de los Desamparados de Valencia». 2008.

Madrid Garcia, Jose A. «Aplicación a la técnica radiografica en la conservación y la res-

tauración de bienes culturales». Editorial UPV. Ref. 693.

Màs i Barberà, Xavier. *Renaixença i futur*. Editorial UPV. 2010.

Màs i Barberà, Xavier. *La rèplica escultòrica*. Editorial UPV.

Midley, Barry. «*Guía completa de escultura, modelado y cerámica: técnicas y materiales*», p. 140.

Muñoz Viñas, Salvador. *Teoría contemporánea de la Restauración*. Editorial Síntesis. 2003.

Rocher Tarrasó, Salvador. «Vilallonga al pie de la Safor», dins *Revista Festes d'Agost. 1991*. Vilallonga.

Trens, Manuel. «*María*». Iconografía de la Virgen en el arte español. Editorial Plus Ultra, p. 564

Webs consultades:

<<http://tele7safor.com/index.php/7-noticias>> [web en línia]
[accés: 17/10/2012]

<<http://www.youtube.com/watch?v=ecH8GFLZ-Ds>> [web en línia]
[accés: 29/10/2012]

<http://www.todocoleccion.net/lote.cfm?Id_Lote=30449491> [web en línia]
[accés: 02/11/2012]

<<http://www.buenobonitoygratis.net/iglesiaenvalencia/anuarios/virgen99/virgen1001.html>> [web en línia]
[accés: 12/11/2012]

<<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.376780629001710.100945.350746681605105&type=3>> [web en línia]
[accés: 06/12/2012]

<http://www.ewtn.com/spanish/saints/Lorenzo_8_10.htm> [web en línia]
[accés: 21/12/2012]

<<http://sobreroma.com/2010/02/08/la-basilica-de-san-lorenzo-extramuros/>> [web en línia]
[accés: 10/01/2013]

<http://enciclopedia.us.es/index.php/San_Lorenzo> [web en línia]
[accés: 12/01/2013]

<<http://www.somyce.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=111#3>>
[web en línia]
[accés: 24/01/2013]

<<http://redalyc.uaemex.mx/pdf/355/35514154049.pdf>> [web en línia]
[accés: 28/01/2013]

<<https://picasaweb.google.com/116922733864988324957/CATALOGOTALLERVICEN-TETENA>> [web en línia]
[accés: 04/02/2013]

<http://www.museusants.cat/espanol/historia/idx_historia_es.php> [web en línia]
[accés: 05/02/2013]

<<http://www.claseshistoria.com/revista/2012/articulos/lorite-imaginaria-olot.pdf>> [web en línia]
[accés: 21/02/2013]

<http://www.turismeolot.com/cultura/es_73_el-museo-de-los-santos.htm> [web en línia]
[accés: 02/03/2013]

<<http://www.luzrasante.com/las-imagenes-de-olot-el-arte-cristiano>> [web en línia]
[accés: 02/03/2013]

<<http://www.elartecristiano.com/ca/tradicio.html>> [web en línia]
[accés: 02/03/2013]

<http://www.todocoleccion.net/1931-taller-escultura-religiosa-ramon-bretcha-olot-catalogo-ilustrado~x28523784#sobre_el_lote> [web en línia]
[accés: 07/03/2013]

<<http://mercaba.org/VocTEO/D/devocion.htm>> [web en línia]
[accés: 07/03/2013]

<<http://ermitascomunidadvalenciana.com/vsftav.htm>> [web en línia]
[accés: 25/03/2013]

<<http://www.jdiezarnal.com/valenciaiglesiasanlorenzo.html>> [web en línia]
[accés: 02/04/2013]

<<http://lasprovincias.es/valencia/20090810/comarcas/mareny-lorenzo-celebra-romeria-20090810.html>> [web en línia]
[accés: 03/04/2013]

<<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/10/valencia/1281426279.html>> [web en línia]
[accés: 18/04/2013]

<<http://www.religionenlibertad.com/articulo.asp?idarticulo=27037>> [web en línia]
[accés: 19/04/2013]

<<http://www.turisafor.com/foro.php?aCodMensaje=4015>> [web en línia]
[accés: 19/04/2013]

<<http://www.turisafor.com/elemento.php?aCodMensaje=29>> [web en línia]
[accés: 19/04/2013]

<<http://novenaasanlorenzo.blogspot.com.es/2011/01/novena-en-honor-san-lorenzo-martir.html>> [web en línia]
[accés: 05/06/2013]

<http://www.ecured.cu/index.php/San_Lorenzo_%28M%C3%A1rtir%29> [web en línia]
[accés: 13/06/2013]

<<http://www.cruzblanca.org/sanlorenzo/1/161/index.htm>> [web en línia]
[accés: 20/06/2013]

<<http://es.thefreedictionary.com/devoci%C3%B3n>> [web en línia]
[accés: 25/06/2013]

<<http://www.cruzblanca.org/sanlorenzo/1/14/>> [web en línia]
[accés: 25/06/2013]

<<http://www.noticiasdejerica.blogspot.com.es/2009/08/jerica-cincuentenario-de-la-cofradia-de.html>> [web en línia]
[accés: 29/06/2013]

<<http://www.rumbohispania.es/valencia-comarcas/valencia/valencia-cultura/>> [web en línia]
[accés: 03/07/2013]

<<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0029292.xml#Ud7J0Ky1E4I>> [web en línia]
[accés: 10/07/2013]

AGRAÏMENTS

Voldria expressar des del meu interior les mil gràcies a Romà Calafat, conservador i restaurador de béns culturals, ja que sense ell no haguera sigut possible l'elaboració d'aquest treball, gràcies per l'aportació de la teua experiència.

Així com també al meu director del treball d'investigació, José Vicente Grafià Sales, per la confiança que depositares en mi des d'un primer moment i sobretot per la teva paciència.

A la meua parella, Fran Moratal i la meua família que m'envolta, em recolza i m'estima.

Gràcies per recordar-me el més important, mirar sempre avant i no decaure, gràcies per els vostres consells.

A tota aquella gent que ha aportat tant informació fotogràfica com informació oral, i a tots aquells que han col·laborat amb les enquestes del barri de Cais, com: Silvia Ribes Serquera, (la seua col·laboració ha sigut fonamental per tal de fer front a aquesta dura investigació) a més, Encarnació Sillerón Sánchez, Fernando Ferrer, Josefa Perez Soto, Mª Lola Gironés, per la aportació de fotografia tant antiga com més actual.

Als meus oncles Vicent «de menut» i Juano «picurrino» per intentar fer-m'ho passar més fàcil.

A Mª Josep i la seua fantàstica mare (l'ama de claus de la capella) Trini.

A Pepita del Molinet, per ser la millor entrevistadora, sense ella també hagués sigut im-

possible arregar tota la informació del treball.

A Josep Antoni Roselló amb l'aportació d'una imatge amb un llenç de Sant Llorenç, d'autor anònim i en aquests moments de propietat privada. Però en ell podem observar a simple vista que es tracta de un retaule major, que amb reserves podríem dir que pogués pertànyer a l'església de Buixerques.

Agrair a l'empresa Arte Cristiano el seu tracte tan cordial i agradable, a més dels seus consells, el deixar-me veure el model original de Sant Llorenç, el poder visitar el taller per poder observar un procés complet d'elaboració d'imatges, etc.

A més en l'arxiu municipal d'Olot també vaig rebre un tracte molt bo, en el qual hem vaig quedar molt contenta. Un treball esplèndid el d'aquest arxiu.

Al Dr. Miguel Caldentey, per la seua col·laboració en la utilització de la tècnica radiogràfica, ja que ha aportat molt a aquest treball.

A Ausiàs Gomis, que ha sigut un gran suport per tal de poder acabar el treball.

I en general a tots els veïns del barri de Cais, ja que aquest treball els ha fet recordar molts esdeveniments passats sobretot aquest últim any que els he preguntat, els he demanat imatges, m'he assegut amb algunes veïnes en el banc de baix de la capella de Sant Llorenç a observar-lo i parlar d'ell, etc.

Durant molts mesos ha segut un tema que no he pogut deixar de costat baix ningun concepte, ja que qualsevol informació, per xicoteta que fóra, era important.

Sant Llorenç s'ha convertit en una xicoteta part de mi.

Durant tot aquest treball, he tingut present a la meua avia Maria, ella era veïna de Cais, i tota aquesta recerca d'informació, d'una historia no coneguda per complet pels veïns de Vilallonga, en certa manera va dedicada a ella. «Uela», et vull!!

ANNEX

HOJA DE SEGURIDAD DE LA DEXTRINA

SECCIÓN I. IDENTIFICACIÓN DEL PRODUCTO QUÍMICO

Conocido Químico: **Dextrina**
Sinónimo: Dextrina Amarilla, Dextrina Del Maíz
Fórmula Químico: $(C_6H_{10}O_5)_n \cdot xH_2O$
Número del Cas: 9004-53-9

SECCIÓN II. COMPOSICIÓN E INFORMACIÓN SOBRE LOS INGREDIENTES

Conocido Químico	Número del Cas	%	Osha	ACGIH
Dextrina	9004-53-9	100%	15 mg/m ³ polvos totales	10 mg/m ³ polvos totales

SECCIÓN III. IDENTIFICACIÓN DE LOS PELIGROS

Efectos De Salud Agudos: La irritación a la piel y a los ojos cuando se tiene contacto. La inhalación causará la irritación a los pulmones y a la membrana mucosa. La irritación a los ojos causará el lagrimeo y enrojecimiento. El enrojecimiento, el descamarse y la comezón son características de la inflamación de la piel. Siga las prácticas seguras de la higiene industrial y use siempre el equipo protector al manejar este compuesto.

Efectos De Salud Crónicos: Este producto no tiene ningún efecto crónico sabido. La exposición repetida o prolongada a este compuesto, no se tiene conocimiento que pueda agravar las condiciones médicas.

Cancerígeno: Este producto no está enumerado por NTP, IARC ni es regulado como agente cancerígeno por OSHA.

SECCIÓN IV. MEDIDAS DE PRIMEROS AUXILIOS

Primeros auxilios para Ojos: En caso de contacto, limpie inmediatamente los ojos con abundante agua por lo menos durante 15 minutos. Llamar al médico.

Primeros auxilios Para La Piel: En caso del contacto con la piel lavar con agua. La ropa se debe lavar antes de la reutilización. Llame al médico si ocurre la irritación.

Primeros auxilios Para La Inhalación: Si fue inhalado, pasarse al aire fresco. Si no se puede respirar dé respiración artificial. Si la respiración sigue siendo difícil, dé oxígeno. Llame a médico.

Primeros auxilios Para La Ingestión: Si fue tragado, llamar inmediatamente al médico.

SECCIÓN V. DATOS DEL FUEGO Y DE LA EXPLOSIÓN

Flamabilidad: No – Flamable **Auto-encendido:** No aplica

Punto De destello: No aplica **Límites De Flamabilidad:** No aplica

Medios de Extinción: Agua, Espuma, Bióxido De Carbono

Procedimientos De la Lucha contra El Fuego: Un buen cuidado preventivo. Todo polvo de los productos del grano son potencialmente explosivos.

Peligros De Fuego/Explosión: Evitar la polvareda excesiva, las llamas abiertas, las luces prendidas o la soldadura en área del producto seco.

SECCIÓN VI. MEDIDAS POR DERRAME ACCIDENTAL

Procedimientos del derramamiento o del escape: Utilice ropa protectora y equipo recomendados. Limpie los derramamientos de una manera que no disperse el polvo en el aire. El área del derramamiento se puede lavar con agua. Recoja el agua utilizada para su destrucción. Evite que se mezcle con las aguas del subsuelo y ríos.

Método para la Destrucción: La destrucción debe hacerse de acuerdo a las regulaciones federales, estatales y locales existentes.

SECCIÓN VII. MANEJO Y ALMACENAJE

Temperaturas Del Almacenaje: Ambiente

Vida Útil: Ilimitado en envase firmemente cerrado.

Sensibilidad Especial: Ninguno

Precauciones De Manejo / Almacenaje: Evite respirar el polvo. Evite el contacto con los ojos o la piel. Lávese bien después de manejar el producto. Almacene en un lugar seco, lejos de la luz del sol directa, del calor y de materiales

Fig. 65. Dextrina

Dextrina Amidex® 182

La dextrina Amidex® 182 es obtenida mediante la conversión termoquímica del almidón de maíz. Fabricado bajo las normas de CornProducts Internacional Inc. Cada lote es rigurosamente controlado con el fin de asegurar una alta calidad y uniformidad.

Especificaciones:

Físico-Químicas

	Mín.	Máx.
Humedad, %	-	14,0
Solubles, % b.s. (agua 25°)	-	0,32
pH	5,0	6,0

Información Sensorial *DR:

Aspecto: Polvo.
Color : Crema claro.

*DR – Dato Referencial. No constituye especificación del producto.

Viscosidad Brookfield

% sólidos	Cps (20°C)
15	65-80
10	55-64
5	40-54
1	<40

Principales Aplicaciones:

- Fundiciones.
- Pinturas
- Ligante.
- Moldeo.
- Minería

Densidad

0,6g/m

Presentación:

- Maxisaco de prolipropileno con bolsa interior.
- Contenido neto: 1.000 Kg.
- Bolsas papel kraft de 25Kg. de dos (2) pliegos.

Corrosividad

No corrosivo

Vida Útil:

Indefinida.

Almacenaje:

Almacenar en lugar cubierto, seco y ventilado.

La información contenida sobre las posibilidades técnicas de utilización del producto, son todas meramente indicativas. Lo cual no garantiza su resultado ni exime de la verificación de sus limitaciones de uso contenidas en la legislación vigente. CornProducts Chile – Inducom S.A se reserva el derecho de modificar las especificaciones del producto

Servicio al Cliente:
• Tel: (56 2) 685 6060
• Fax: (56 2) 685 6198
ventas@inducorn.cl

CornProducts Chile
Inducom S.A.

Av. Apoquindo 3669 Oficina 501, Piso 5
Las Condes – Santiago
Tel: (56 2) 685 6000 Fax: (56 2) 685 6198
www.inducorn.cl

Fig. 66. Dextrina ficha técnica

Fig. 70. Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)

Fig. 69. Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)

Fig. 68. Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)

Fig. 67. Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)

Fig. 71. Vista general de la capella de Sant Llorenç l'any 1970

Fig. 73. Vista general de la festivitats de Sant Llorenç

Fig. 72. Vista general de la festivitats de Sant Llorenç

Fig. 74. Vista general de la processó de la imatge

Fig. 75. Vista general de la processó de la imatge

Fig. 76. Vista general de la imatge sobre les andes

Fig. 77. Vista general del proces d'elaboració de l'actual capella a l'any 2005

Fig. 79. Vista general de la utilització de la tècnica radiogràfica

Fig. 78. Vista general de la utilització de la tècnica radiogràfica

Fig. 80. Vista general del monitor de la tècnica radiogràfica

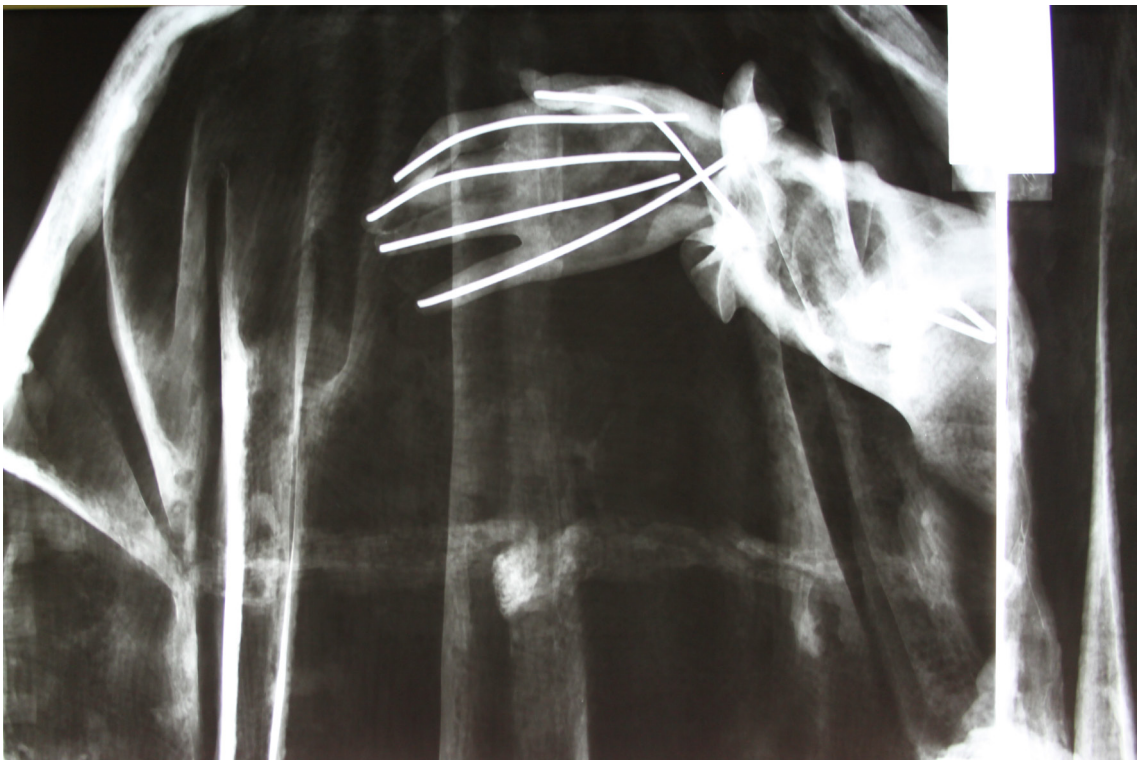

Fig. 81. Detall d'una radiografia de la zona del tronc de la imatge

Fig. 82. Detall fotografia ultraviolada (anvers)

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ

1.- Que significa per a vosté la imatge de Sant Llorenç?

me gusta mucho verla en
la calle de Sant Llorenç.

2.- Que és el que més admires d'aquesta imatge?

me gusta verla en su capilla

3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al Carrere del patro de Cais (Sant Llorenç)?

Si

4.- Saps si la imatge ha segut restaurada i per qui?

No

5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?

Si

NOM:

A. clara Lluís

FIRMA:

A. clara Lluís

Fig. 83. Enquesta

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ

1.- Que significa per a vosté la imatge de Sant Llorenç?

El patró del nostre barri.

2.- Que és el que més admires d'aquesta imatge?

Que es el patró del nostre barri, lo prop que el tinc de casa, el puc veure quant viuic, a l'hora que jo viuic i la festa que li fa el nostre barri.

3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al Carrere del patró de Cais (Sant Llorenç)?

Sc.

4.- Saps si la imatge ha segut restaurada i per qui?

Si ha segut restaurada pero no sé per qui.

5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?

Sc.

NOM: CONCHIN GARCIA

FIRMA:

Concha Garcia

Fig. 84. Enquesta

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ

1.- Que significa per a vosté la imatge de Sant Llorenç?

Éem un veí estimat.

2.- Que és el que més admires d'aquesta imatge?

que esta molt be tot ell.

3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al Carrere del patro de Cais (Sant Llorenç)?

Si

4.- Saps si la imatge ha segut restaurada i per qui?

Si.

5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?

Si.

NOM:

Miquel Sigalat

FIRMA:

~~Miquel Sigalat~~

Fig. 85. Enquesta

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ

1.- Que significa per a vosté la imatge de Sant Llorenç?

Todo la vida de una calle, una fiesta,
la unió de unos vecinos, de una alegría gracias
al santo.

2.- Que és el que més admireu d'aquesta imatge?

Todo lo que puede hacer un santo para
venir un retardado, una fiesta.

3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al Carrere del patro de Cais (Sant Llorenç)?

Lo conesco y la vivo desde siempre.
Siempre lo familiares lo celebramos juntos.

4.- Saps si la imatge ha segut restaurada i per qui?

Si, no me acuerdo nombre, pero quedo bonita.

5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?

Estaria bien ver la original y poder
comparar con la restaurada, ver los detalles
del autor y del altar del santo.

NOM:

FIRMA:

Encarnación Sillero

Fig. 86. Enquesta

ENQUESTA SOBRE LA IMATGE DE SANT LLORENÇ

1.- Que significa per a vosté la imatge de Sant Llorenç?

Representa la festa del barri
avant pase per davant d'ell
li demane o li agraixc.

2.- Que és el que més admires d'aquesta imatge?

les mans, i el color moreno.

3.- Coneixes i vius tota la festa que hi ha al Carrere del patro de Cais (Sant Llorenç)?

desde menudeta tinc 82 anys.

4.- Saps si la imatge ha segut restaurada i per qui?

Recorde que tenia els ditets pelats
i el van arreglar. no se per qui.

5.- T'agradaria que fóra restaurada per a poder observar com era originalment?

Diven que el original herca el de
burxerques, pues si estoria ve

NOM:

Pera

FIRMA:

Rosa

Fig. 87. Enquesta

ÍNDIX DE FIGURES

Fig. 1.	Les alqueries islàmiques de la vall de Vilallonga de la Safor (s. XIII).	5
Fig. 2.	Vista general barris de Vilallonga	6
Fig. 3.	Fotografia general del llenç de Sant Llorenç	11
Fig. 4.	Detall de la imitació del brodat (magrana)	15
Fig. 5.	Vista general de la palma: anvers.	16
Fig. 6.	Vista general de la palma: revers	16
Fig. 7.	Olot (la Garrotxa)	19
Fig. 9.	Vista general de la façana del taller de Arte Cristiano	19
Fig. 8.	Vista general de la població d'Olot	19
Fig. 10.	Utensilis per a realitzar el cartó fusta	20
Fig. 11.	Vista general del model original de Sant Llorenç	21
Fig. 12.	Vista de mig cos del model original de Sant Llorenç	21
Fig. 13.	Vista general del taller de l'empresa Arte Cristiano	22
Fig. 14.	Vista general d'un motle obert on podem veure el positiu	23
Fig. 15.	Els pigments utilitzats al taller de Arte Cristiano	24
Fig. 16.	Evolució del procés de policromia	24
Fig. 17.	La capella de Sant Llorenç l'any 2003 amb les portes obertes	25
Fig. 18.	La capella de Sant Llorenç l'any 2003 amb les portes tancades	25
Fig. 19.	La imatge de Sant Llorenç l'any 1955.	26
Fig. 21.	La imatge de St. Llorenç l'any 1960	26
Fig. 20.	La imatge de St. Llorenç l'any 1957	26
Fig. 22.	La imatge de St. Llorenç l'any 1972	26
Fig. 23.	Enderroc de la casa adossada a la capella antiga (2003)	27
Fig. 24.	Vista general de la missa al carrer (2005)	27
Fig. 25.	Detall de les esquerdes de la peanya	28
Fig. 26.	Vista general de l'aurèola: anvers.	29
Fig. 27.	Vista general de l'aurèola: revers	29
Fig. 28.	Detall de la peça fragmentada	30
Fig. 29.	Vista frontal.	32
Fig. 31.	Perfil dret.	32
Fig. 30.	Vista posterior.	32
Fig. 32.	Perfil esquerre.	32

Fig. 33.	Ubicació de la plaqueta de Arte Cristiano	32
Fig. 34.	Vista general de figures de Sant Llorenç de mesures menors a la imatge estudiada	33
Fig. 35.	Detall d'una radiografia de la zona de la peanya	34
Fig. 36.	Detall de la tècnica utilitzada per a imitar els brodats	35
Fig. 37.	Vista general de la peça fragmentada (anvers)	36
Fig. 38.	Vista general de la peça fragmentada (revers)	36
Fig. 39.	Vista general de Sant Llorenç l'any 1991	37
Fig. 41.	Vista general de la capella de Sant Llorenç actual tancada	37
Fig. 40.	Àngeles la Roja junt a l'escultura ja intervinguda (1991)	37
Fig. 42.	Vista general de la capella de Sant Llorenç actual oberta	37
Fig. 43.	Vista general testimoni de tonalitat platejada a la mà esquerra	38
Fig. 44.	Extracció de la imatge de la ubicació actual	39
Fig. 45.	Plaqueta d'identificació del taller Arte Cristiano	40
Fig. 46.	Catàleg de l'empresa Arte Cristiano (Museu dels Sants)	40
Fig. 47.	Comanda de Ricardo Martí	41
Fig. 48.	Comanda de José Martí Almunia	41
Fig. 49.	Vista general de la comanda de José Martí Almunia	42
Fig. 50.	Vista general de la comanda de José Martí Almunia	42
Fig. 51.	Detall d'una radiografia de la zona del cap de perfil	43
Fig. 53.	Fotografia ultraviolada de la imatge (revers)	43
Fig. 52.	Detall d'una radiografia de la zona del cap frontalment	43
Fig. 54.	Detall fotografia ultraviolada (anvers)	43
Fig. 55.	Fotografia microscòpica de l'estrat del suport	44
Fig. 57.	Fotografia microscòpica del estrats de suport, preparació i pel·lícula pictòrica	44
Fig. 56.	Fotografia microscòpica de l'estrat del suport	44
Fig. 58.	Fotografia microscòpica del estrats de suport, preparació i làmina d'or	44
Fig. 59.	Detall de la Geperudeta original	47
Fig. 60.	Detall de la Geperudeta original	47
Fig. 61.	Vista general de la primera pelegrina	48
Fig. 62.	Vista general de la primera pelegrina	48
Fig. 63.	Vista general de la Pelegrina actual	49
Fig. 64.	Vista general de la Pelegrina actual	49
Fig. 65.	Dextrina	61
Fig. 66.	Dextrinaficha tecnica	62
Fig. 70.	Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)	63
Fig. 68.	Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)	63
Fig. 69.	Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)	63
Fig. 67.	Vista general exemple d'Olot en Fuerteventura (I.Canaries)	63
Fig. 71.	Vista general de la capella de Sant Llorenç l'any 1970	64
Fig. 73.	Vista general de la festivitat de Sant Llorenç	65
Fig. 72.	Vista general de la festivitat de Sant Llorenç	65
Fig. 75.	Vista general de la processó de la imatge	66
Fig. 74.	Vista general de la processó de la imatge	66
Fig. 76.	Vista general de la imatge sobre les andes	67
Fig. 77.	Vista general del proces d'elaboració de l'actual capella a l'any 2005	67
Fig. 79.	Vista general de la utilització de la tècnica radiogràfica	68
Fig. 78.	Vista general de la utilització de la tècnica radiogràfica	68
Fig. 80.	Vista general del monitor de la tècnica radiogràfica	69
Fig. 81.	Detall d'una radiografia de la zona del tronc de la imatge	69
Fig. 82.	Detall fotografia ultraviolada (anvers)	70
Fig. 83.	Enquesta	71
Fig. 84.	Enquesta	72
Fig. 85.	Enquesta	73
Fig. 86.	Enquesta	74
Fig. 87.	Enquesta	75